

Załącznik nr 1
do uchwały nr 1055/2018 Zarządu
Województwa Zachodniopomorskiego
z dnia 11 czerwca 2018 r.

OCENA ZASOBÓW POMOCY SPOŁECZNEJ
ZA ROK 2017
DLA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Szczecin 2018

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
1. Dane o sytuacji demograficznej i społecznej	4
2. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia.....	7
2.1. GMINA - ZADANIA OPS ORAZ MOPS, MOPR	15
2.1. POWIAT - ZADANIA PCPR ORAZ MOPR.....	20
3. Inne rodzaje pomocy i świadczeń.....	24
4. Zasoby instytucjonalne pomocy społecznej	29
5. Kadra jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	36
5.1. Zatrudnienie pomocnicze w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej	38
5.2. Zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej w jednostce pomocy społecznej	38
6. Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego	39
7. Aktywność projektowo-konkursowa jednostek organizacyjnych pomocy społecznej.....	43
8. Współpraca z organizacjami pozarządowymi - zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia.....	44
9. Wnioski i rekomendacje	45
10. Spis wykresów, map i tabel	53
11. Aneks (Tabele wojewódzkie)	56

Autor opracowania:

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej,
Shivan Fate,
tel.91 42 53 641, email: sfate@wzp.pl

Izabella Kołsut
tel.91 42 53 627, email: ikolsut@wzp.pl

WPROWADZENIE

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, (Dz.U.2017 poz. 1769, art. 16a oraz art. 21), do zadań samorządu województwa należy opracowywanie Oceny Zasobów Pomocy Społecznej, na podstawie cząstkowych ocen sporządzanych przez samorządy gmin i powiatów z terenu województwa, w oparciu o analizy lokalne oraz przekazanie jej Sejmikowi Województwa do dnia 30 czerwca każdego roku i Wojewodzie Zachodniopomorskiemu do dnia 31 lipca każdego roku. Ocena, wraz z rekomendacjami, powinna stanowić podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Do opracowania Oceny Zasobów Pomocy Społecznej zostało wykorzystane narzędzie elektroniczne w formie modułu w Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS), należące do grupy systemów informatycznych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Narzędzie pozwala obserwować dynamikę zmian w systemie pomocy społecznej i jej otoczeniu – zarówno w obrazie klientów pomocy, wewnętrznych struktur instytucji pomocy, jak i ze strony finansowej zadania – na każdym szczeblu administracji samorządowej.

W województwie zachodniopomorskim, na 114 gmin i 21 powiatów, otrzymano 100% sprawozdań, co umożliwia przeprowadzenie kompleksowej analizy sytuacji pomocy społecznej w regionie.

Ocena Zasobów Pomocy Społecznej w Województwie Zachodniopomorskim, zgodnie z artykułem 16a ustawy o pomocy społecznej, obejmuje następujące zagadnienia:

- ✓ dane o sytuacji demograficznej i społecznej;
- ✓ dane o korzystających z systemu pomocy i wsparcia;
- ✓ zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia;
- ✓ zasoby kadrowe jednostek organizacyjnych pomocy społecznej;
- ✓ koszty systemu oraz środki finansowe na wydatki w systemie pomocy społecznej;
- ✓ współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz aktywność projektowo- programowa.

Raport jest podzielony na dwie części:

- ✓ analiza danych oraz wnioskowanie;
- ✓ aneks (wojewódzkie dane tabelaryczne).

Raport jest również próbą ujęcia zasobów pomocy społecznej w sposób systemowy, porównywalny dla wszystkich samorządów. Może stanowić on podstawę do planowania działań w regionalnej i krajowej polityce społecznej.

Dane, które zostały wykorzystane do analizy i oceny, znajdują się w formie tabelarycznej w aneksie.

1. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ

Województwo zachodniopomorskie w obecnych granicach istnieje od 1 stycznia 1999 roku. Jest to piąte pod względem powierzchni województwo w kraju (powierzchnia 22,9 tys. km²) i jedenaste pod względem liczby mieszkańców. Liczba mieszkańców regionu na koniec 2016 roku wyniosła 1 706 579 (aktualizacja z GUS z 2017 r.) mieszkańców. Gęstość zaludnienia zaś - mniej niż 100 osób na km², co plasuje zachodniopomorskie, obok lubuskiego i lubelskiego, wśród województw o najniższej gęstości zaludnienia.

Województwo administracyjnie jest podzielone na 114 gmin i 21 powiatów, w tym 3 powiaty grodzkie (miasta na prawach powiatu) i 18 powiatów ziemskich.

Ponadto, w tabelach wojewódzkich dane dot. liczby ludności w roku oceny są powtórzone z roku 2016, ponieważ w/w dane, GUS publikuje w czerwcu każdego roku, a więc po okresie zagregowania danych, prognoza na rok 2018 jest podana na podstawie danych przesłanych przez gminy (ponieważ rubryki prognostyczne nie są dla samorządów obligatoryjne, nie wszystkie gminy przesłały dane).

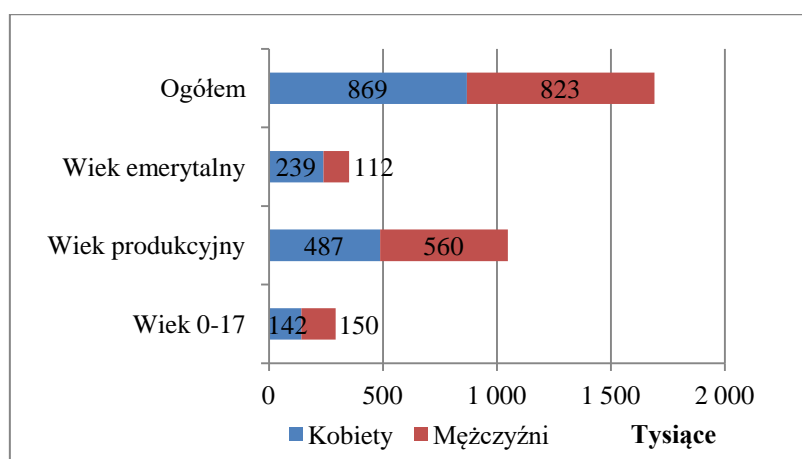
Struktura ludności

Zmiany w strukturze wiekowej ludności wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Maleje udział dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, natomiast rośnie udział osób starszych. Na koniec 2016 r. struktura wieku ludności w województwie wyglądała następująco:

- osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) – 17,3%,
- osoby w wieku produkcyjnym – 61,9 % ogółu ludności (spadek w skali roku o 0,4 p.p.),
- osoby w wieku poprodukcyjnym – 20,8 % ludności (wzrost o 0,4 p.p.).

Wartość wskaźnika obciążenia demograficznego, mierzonego liczbą osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w województwie zachodniopomorskim, wynosiła w 2016 r. - 60.

Wykres nr 1. Struktura ludności według płci i ekonomicznych grup wieku w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Struktura ludności według płci, od kilku lat nie ulega większym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców województwa, podobnie jak w kraju, nieznacznie przeważają kobiety, które stanowią

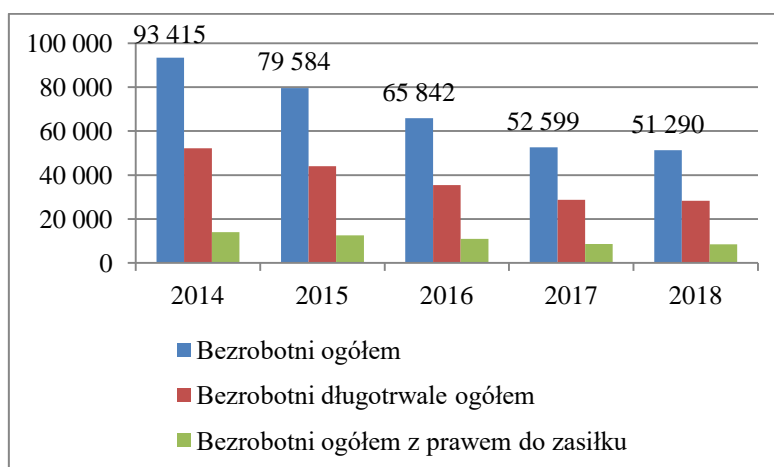
51,4 % ludności. Na koniec 2016 r. liczba kobiet na terenie województwa osiągnęła poziom 868 715 i była o 8 714. niższa niż przed rokiem. Wskaźnik feminizacji również od kilku lat nie wykazuje większych zmian i oscyluje na poziomie – 101 kobiet na 100 mężczyzn.

Rynek pracy

Liczba bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim na koniec 2017 roku osiągnęła poziom 52 599 osób i była niższa o 13 243 osoby od poziomu z roku poprzedniego. Grupa osób długotrwale bezrobotnych liczyła 28 774 osób – 54,7 % ogółu bezrobotnych (w 2016 - 54%).

Prawo do zasiłku w 2017 roku posiadało 8 644 mieszkańców województwa (16 % ogółu bezrobotnych) i stanowili oni o 2 357 osób mniej liczną grupę niż przed rokiem.

Wykres nr 2. Osoby bezrobotne w Województwie Zachodniopomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Infrastruktura społeczna

Zasób mieszkań komunalnych w okresie ostatnich kilku lat wyraźnie maleje. W roku 2017 r. liczba mieszkań należących do gminy osiągnęła poziom 47 740 tys. i była niższa o 1 403 mieszkań niż przed rokiem. Natomiast liczba wniosków o mieszkanie z zasobów gminy zmniejszyła się z 7 tys. w roku 2016 do 6 tys. w 2017 roku.

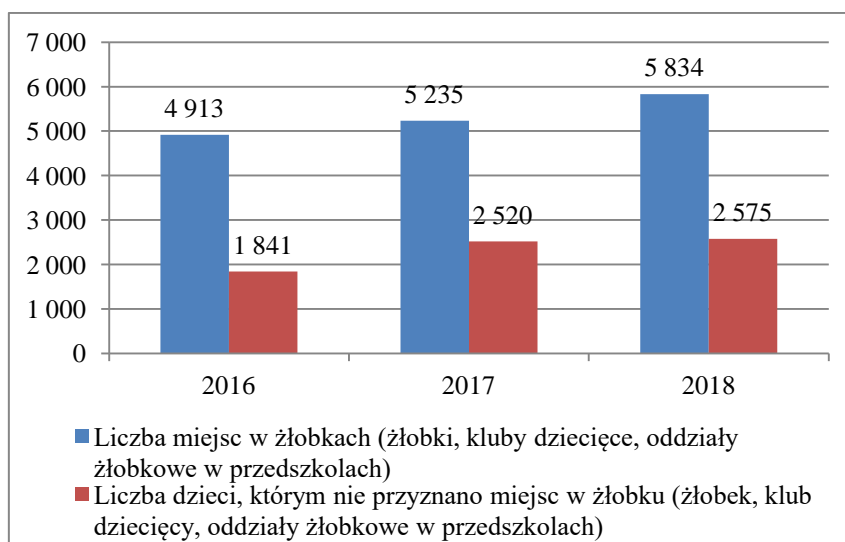
Na przełomie ostatnich lat wzrosła liczba mieszkań socjalnych i kształtuje się ona na poziomie od 6,4 tys. w roku 2016 do 6,7 tys. lokali w roku 2017. Pomimo notowania systematycznego wzrostu liczby oczekujących na mieszkanie socjalne w latach poprzednich, obecnie wykazany jest spadek i liczba ta w 2017 r. wyniosła 6,2 tys. osób (w 2015 – 5,2 tys.; w 2016 r. – 7,4 tys.).

Liczba wyroków eksmisyjnych, utożsamiana z liczbą dłużników wskazanych przez sąd bez prawa do lokalu socjalnego lub zamiennego, w 2017 r. osiągnęła ten sam poziom, co w roku poprzednim tj. 1,8 tys.

Liczba publicznych i niepublicznych żłobków, oddziałów żłobkowych, klubów dziecięcych, na terenie województwa systematycznie rośnie. Na koniec 2017 roku ich liczba wynosiła 146, tj. o 6,2% więcej niż przed rokiem. Przyrost liczby żłobków w województwie nie wpłynął istotnie na zmniejszenie liczby dzieci, którym nie przyznano miejsca w żłobku (z powodu braku miejsc) – w 2016 r. było to 1 841 dzieci, zaś w 2017 r. – 2520 dzieci. Tempo wzrostu popytu na usługi opiekuńcze nad dziećmi do 3 lat jest znacznie szybsze od przyrostu placówek, które takie usługi świadczą, a przede wszystkim,

od liczby miejsc w tych placówkach. Jedną z przyczyn takiej sytuacji może być fakt, iż nowopowstałe żłobki to placówki małe, mogące przyjąć znacznie mniejszą liczbę dzieci niż obiekty dotychczas istniejące – średnia wielkość nowopowstałego żłobka to 36 miejsc – liczba tożsama z przeciętną wielkością dotychczas istniejących (36 miejsc - dane z roku poprzedniego).

Wykres nr 3. Liczba miejsc w żłobkach do liczby dzieci którym nie przyznano miejsca

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Liczba publicznych i niepublicznych przedszkoli wraz z liczbą oddziałów przedszkolnych przy szkole podstawowej, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego, zlokalizowanych na terenie województwa, wraz z oddziałami przedszkolnymi w szkołach podstawowych, osiągnęła poziom we wrześniu 2017 roku – 742 placówek, zaś liczba miejsc, jaką dysponowały ww. placówki, przekroczyła 50 tys. (w 2016 roku – 51 tys.). Przeciętnej wielkości placówka przedszkolna oferowała w 2017 roku 68 miejsc (w 2016 – 69 miejsc). Spadła liczba dzieci, którym nie przyznano miejsca w przedszkolu z 546 w roku 2016 do 258 w roku 2017.

Ważnym elementem infrastruktury społecznej są świetlice oraz kluby dla dzieci i młodzieży. Zalicza się do nich placówki kulturalne (zgodnie z definicją GUS, sprawozdanie K-07) posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swym zasięgiem działania małe grupy środowiskowe, a działalność prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. W tej definicji mieszczą się także placówki wsparcia dziennego.

Liczba ww. placówek na terenie województwa wynosiła w 2017 roku 1124 obiektów, z czego 345 stanowiły placówki przedszkolne, a 779 – pozaszkolne.

W Zachodniopomorskim, w 2017 r. działały również 293 placówki (świetlice i kluby) określane jako Kluby Seniora (w 2016 roku - 291), zajmujące się rozwojem życia kulturalnego, oświatowego, towarzyskiego i rekreacyjnego osób starszych.

Kolejnym typem podmiotów infrastruktury społecznej są hospicja, w których sprawuje się wszechstronną opiekę zdrowotną, psychologiczną i społeczną nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym. Na terenie województwa, w 2017 r., funkcjonowało 6 tego typu podmiotów (w 2016 roku - 5).

2. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA

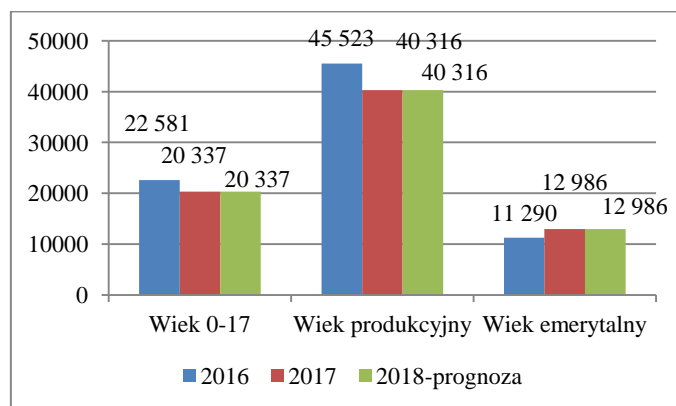
Analiza nadesłanych danych, dotyczących osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, umożliwia przedstawienie rozkładu przestrzennego, w podziale na powiaty, a także opracowanie prognozy w tym zakresie na rok następny, dla całego województwa zachodniopomorskiego.

Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia, w roku oceny (2017) wynosiła 127 578. Kategoria pomoc i wsparcie została stworzona przede wszystkim dla powiatowych centrów pomocy rodzinie (PCPR), aby mogły wykazać swoją pracę w tym zakresie.

W roku oceny, **liczba osób, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej** wynosiła 74 509, w tym 40 680 długotrwale korzystających (55 % ogółu osób korzystających). Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej wynosiła 51 464, co przekłada się na 113 293 osoby w tych rodzinach.

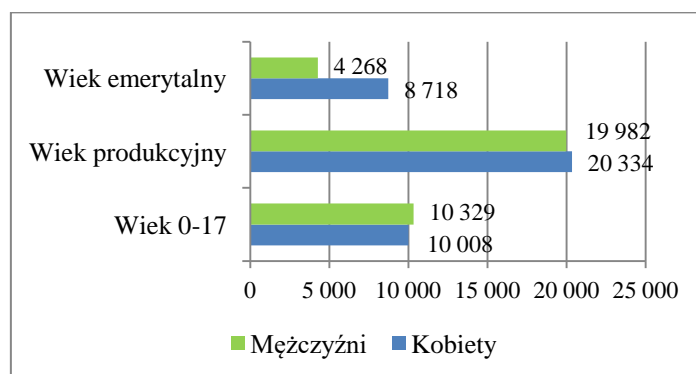
Porównując dane z rokiem poprzednim, można zaobserwować spadek liczby beneficjentów, który na poziomie całego województwa wyniósł około 7 %.

Wykres nr 4. Liczba beneficjentów pomocy społecznej w podziale na wiek¹ na terenie województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS gmin i powiatów

Wykres nr 5. Liczba beneficjentów pomocy społecznej w podziale na płeć, na terenie województwa

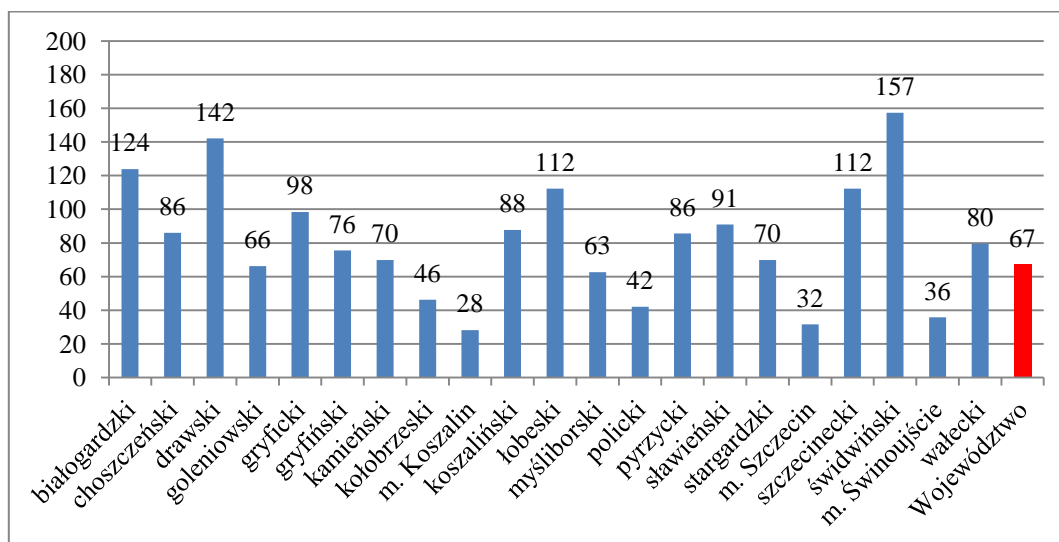
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Wskaźnik deprivacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (beneficjentów) na 1000 mieszkańców, jest w województwie zachodniopomorskim przestrzennie

¹ wiek produkcyjny: kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lat
wiek emerytalny: kobiety w wieku 60 i więcej, mężczyźni 65 i więcej

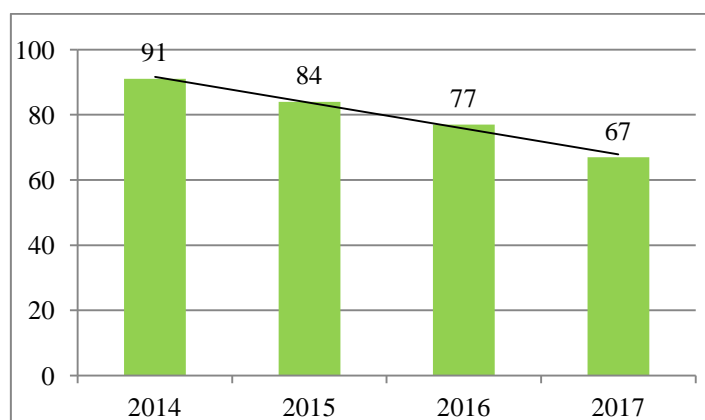
zróznicowany, a jego przeciętna wartość oscyluje wokół liczby 67 beneficjentów pomocy na 1000 mieszkańców. W większości powiatów w województwie (14 na 21 powiatów), wskaźnik deprivacji lokalnej w 2017 roku był wyższy niż średnia dla województwa. Największą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie świdwińskim – 157, najmniejszą w mieście Koszalin – 28. Ponadto, warto zaznaczyć, iż we wszystkich powiatach, poza drawskim, wartość wskaźnika spadła, co oznacza, że mniej ludzi korzysta z pomocy społecznej.

Wykres nr 6. Liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie, na każde 1000 mieszkańców [wg powiatów]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Wykres nr 7. Liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie, na każde 1000 mieszkańców w latach 2014-2017 w województwie [w osobach]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Pomoc społeczną, zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej, dzieli się na pieniężną i niepieniężną. Do świadczeń pieniężnych zalicza się następujące formy pomocy:

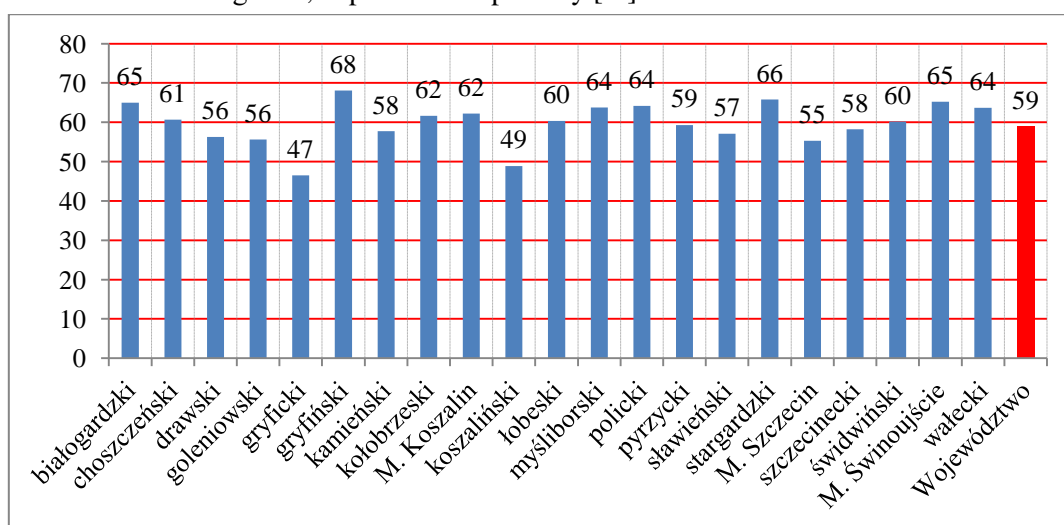
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową, ekologiczną,
- zasiłki stałe,
- zasiłki okresowe,

- zasiłki celowe na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ,
- zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- inne zasiłki celowe,
- specjalne zasiłki celowe,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłku lub pożyczki,
- pomoc pieniężna na usamodzielnienie,
- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki,
- świadczenie pieniężne na utrzymanie i pokrycie wydatków związanych z nauką języka polskiego dla cudzoziemców, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą.

W roku oceny, świadczenia pieniężne zostały przyznane 43 944 osobom, co stanowiło 59% ogółu osób, którym przyznano jakiegokolwiek świadczenie z pomocy społecznej. W odniesieniu do ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej, 80% rodzin (41 110 rodziny) otrzymało świadczenia pieniężne. Pośrednio, beneficjentami świadczeń pieniężnych byli członkowie tych rodzin, tj. w sumie – 86 205 osób. Porównując wartości wskaźnika do poprzedniego roku można zaobserwować stały spadek na porównywalnym poziomie (o 1%).

Wskaźnik pomocy pieniężnej (odsetek beneficjentów otrzymujących świadczenie pieniężne do ogółu beneficjentów pomocy) dla województwa zachodniopomorskiego wynosił 59%. Najniższą wartość wskaźnika wykazały gminy: Bielice – 28% i Boleszkowice – 29% (podobnie jak w roku 2016, kiedy gmina Boleszkowice zanotowała 23%), najwyższą – ponownie gmina Cedynia - 100%. Wartość wskaźnika w miastach na prawach powiatu wynosiła 57%. Spośród powiatów i miast na prawach powiatu, najczęściej świadczenie pieniężne przyznawano w powiecie gryfińskim i stargardzkim, najrzadziej w powiecie gryfickim.

Wykres nr 8. Odsetek osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem, w podziale na powiaty [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

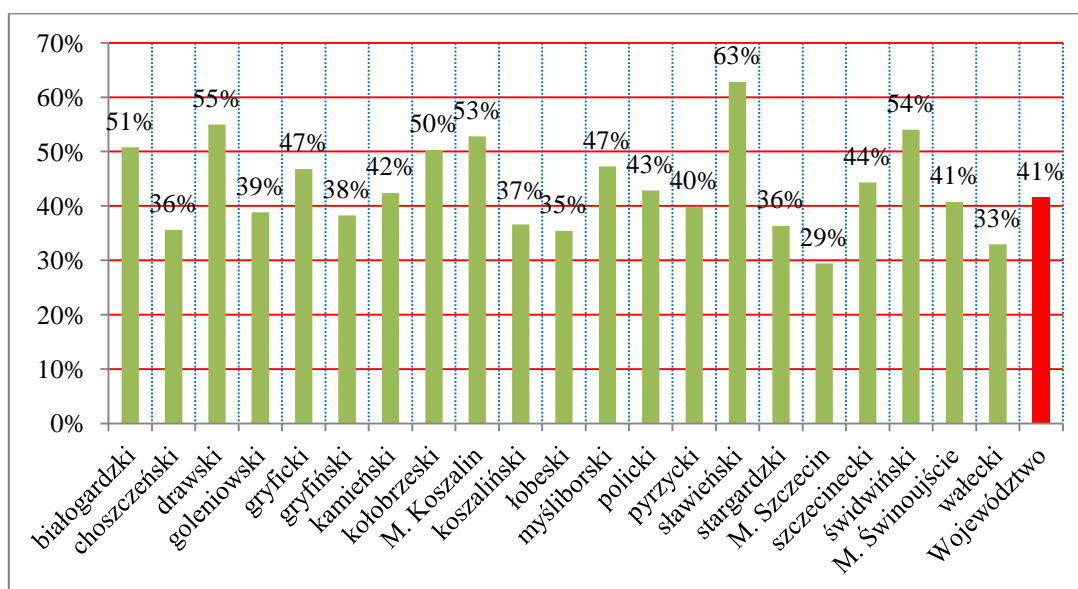
Do świadczeń niepieniężnych zalicza się następujące formy pomocy:

- specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- schronienie,
- posiłek,
- ubranie,
- inna pomoc rzeczowa,
- usługi opiekuńcze,
- specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- zasiłki celowe w formie biletu kredytowanego,
- sprawienie pogrzebu,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie w naturze,
- uzyskanie odpowiednich warunków mieszkaniowych (w ramach usamodzielnienia)
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej (w ramach usamodzielnienia).

W roku oceny, świadczenia niepieniężne przyznano 30 891 osobom, co stanowiło 41 % ogółu osób, którym przyznano jakąkolwiek formę świadczenia. Liczba rodzin, które skorzystały z tej formy, wynosiła 21 035 (40 % ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej), a łączna liczba członków tych rodzin to 58 912.

Odsetek osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem, na poziomie gmin wynosi 41%, gdzie najniższą wartość odnotowano w gminie wiejskiej Bierzwnik - 9%, a najwyższą w gminie miejskiej Sławno - 97%. Wśród miast na prawach powiatu, odsetek ten wyniósł średnio 33%.

Wykres nr 9. Odsetek osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

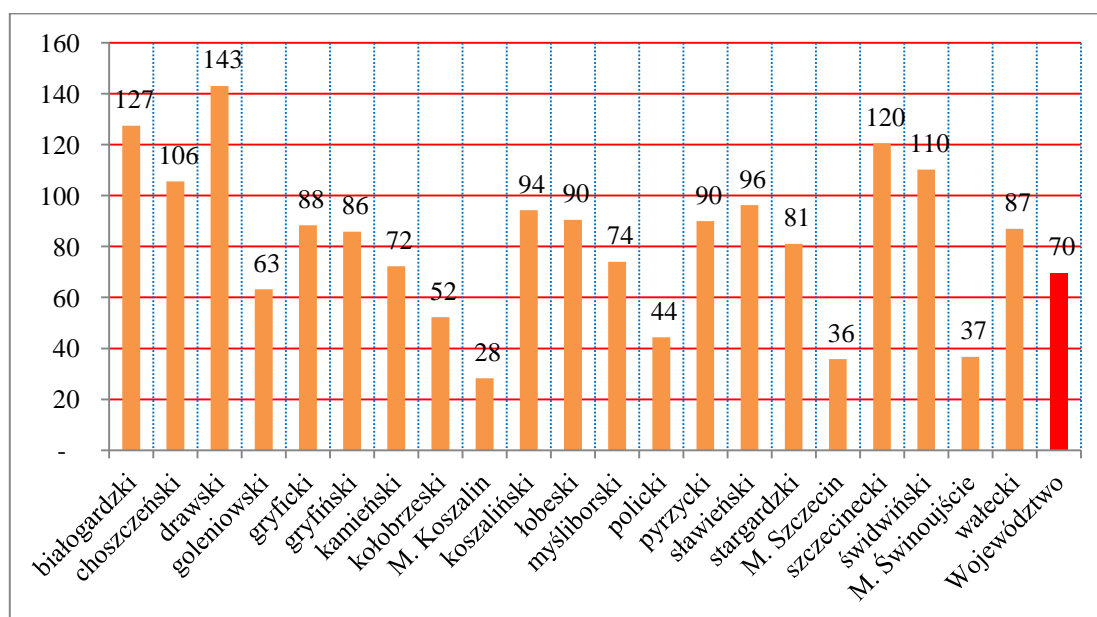
Spośród powiatów i miast na prawach powiatu, największy odsetek świadczeń niepieniężnych odnotowano w powiecie sławieńskim – 63 %, najmniejszy zaś w mieście Szczecin – 29%.

Wywiad środowiskowy

Obligatoryjnym elementem systemu, mającym zastosowanie wobec osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, jest wywiad środowiskowy. Uprawnienie do jego przeprowadzenia, z mocy ustawy, posiada tylko pracownik socjalny (art. 107 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; Dz.U.2017.1769 t.j. z dnia 22.09.2017 r.). Wywiad uruchamia się w celu rozpoznania sytuacji klienta, dobrania jak najskuteczniejszych narzędzi wsparcia dla konkretnej osoby lub rodziny.

W województwie, w roku oceny (2017), przeprowadzono wywiady środowiskowe w 55 442 rodzinach. Łączna liczba osób, które objęto wywiadami, wyniosła 117 913. Najwyższy odsetek odnotowano w powiecie drawskim – 143 (w 2016 r. – 122) osoby na każde 1000 mieszkańców, a najniższy w mieście Koszalin – 28 osób na każde 1000 mieszkańców. W porównaniu do roku przedniego nastąpiła znacząca różnica w zakresie notowań najwyższego odsetka, który 2016 r. wykazany był przez powiat świdwiński – 158 (w roku oceny - 110) osoby na każde 1000 mieszkańców.

Wykres nr 10. Liczba osób w rodzinach, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy, na każde 1000 mieszkańców, w podziale na powiaty

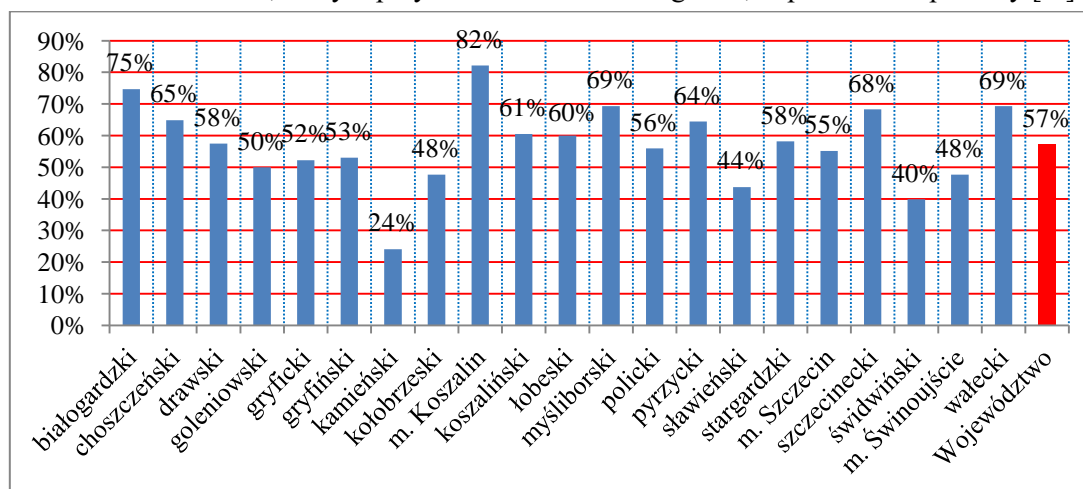

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Powody udzielania pomocy i wsparcia

W okresie 2012 – 2017, najczęstszymi powodami udzielenia pomocy i wsparcia w województwie zachodniopomorskim było ubóstwo oraz bezrobocie. W 2017 r., 57% rodzin (63 684 osób) korzystających z pomocy żyło w biedzie. Ubóstwo, jako przyczynę korzystania z pomocy, najczęściej wskazywano w mieście Koszalin (82%) i w powiecie białogardzkim (75%), najrzadziej zaś w powiecie kamieńskim – 24%.

Wykres nr 11. Odsetek osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa, w liczbie osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia ogółem, w podziale na powiaty [%]

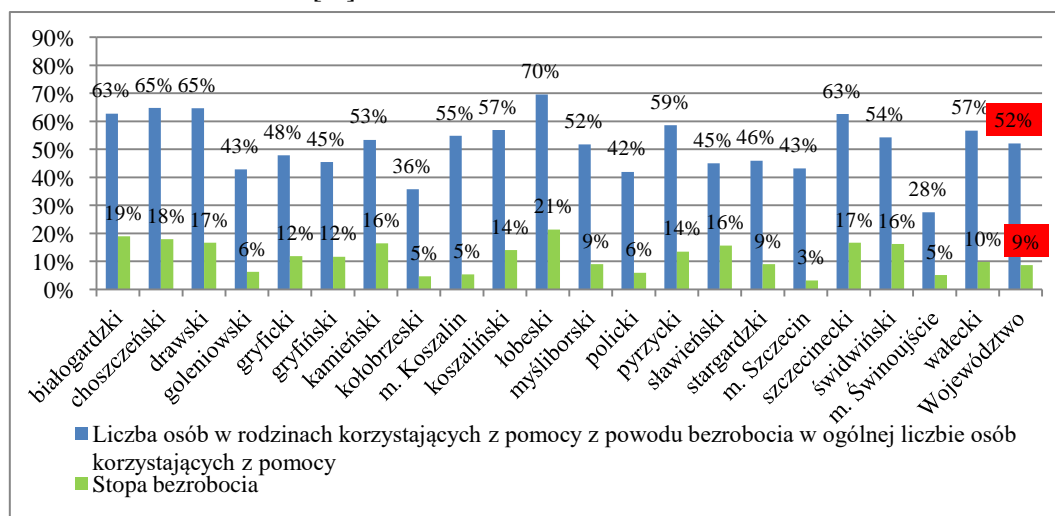

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Problem bezrobocia dotyczył 44% rodzin (58 039 osób), którym przyznano pomoc. Udział rodzin korzystających z pomocy z tytułu bezrobocia, w ogólnej liczbie klientów pomocy, spadł o ok. 5 p.p. (punkty procentowe). W zależności od powiatu, wskaźnik ten w 2017 roku wahał się od 28% w powiecie grodzkim Świnoujście, do 70% w powiecie łobeskim.

Na poniższym wykresie zestawiono ww. wskaźnik ze stopą bezrobocia w powiatach. Analiza graficzna wyników nie wskazuje na istnienie zależności pomiędzy odsetkiem osób w rodzinach korzystających z pomocy z tytułu bezrobocia, w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy, a stopą bezrobocia. Może to być zatem jeden z wielu argumentów podważających tezę, iż tworzenie nowych miejsc pracy spowoduje zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy. Można przypuszczać, iż znaczna część beneficjentów pomocy nie zdoła podjąć pracy ad hoc, gdyż w dużej liczbie są to klienci długotrwale korzystający z pomocy, wymagający uprzednio ścieżki reintegracji społecznej, a dopiero w końcowej fazie – zawodowej.

Wykres nr 12. Bezrobocie wśród beneficjentów pomocy społecznej oraz bezrobocie ogółem, wg powiatów na koniec 2017 r. [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Znaczący odsetek beneficjentów korzystających z pomocy społecznej to osoby z niepełnosprawnością oraz długotrwale bądź ciężko chorujące. Problem niepełnosprawności dotyczy ponad 36% rodzin korzystających z pomocy, zaś długotrwała bądź ciężka choroba jest powodem przyznania pomocy w prawie 42% rodzin objętych wsparciem.

Częstym powodem przyznania świadczenia była także bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Z tego powodu pomoc otrzymało 6 832 rodzin (23 691 osób) – to jest prawie co ósma rodzina korzystająca z pomocy.

Najrzadziej pomoc przyznawano z tytułu:

- sieroctwa – 51 liczba rodzin (113 osób w rodzinach),
- narkomanii – 266 liczba rodzin (334 osób w rodzinach),
- ochrony ofiar handlu ludźmi,
- zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych i ekologicznych,

Usługi pomocy społecznej

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem².

Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

W ramach realizacji usług opiekuńczych, gminy w województwie zachodniopomorskim poniosły wydatki na poziomie 35 229 676 zł. Z pomocy tej korzystało 5 874 osób. Ze względu na wielokrotne korzystanie z tej formy pomocy przez poszczególne osoby, łączna liczba udzielonych świadczeń wyniosła 1 777 259.

Wśród ogółu beneficjentów korzystających z usług opiekuńczych, 333 osoby korzystały ze specjalistycznych usług. W sumie zrealizowano ich 57 729, na łączną kwotę 1 233 506 zł. Przeciętny koszt jednostkowy usługi opiekuńczej oscylował na poziomie 20 zł, natomiast specjalistycznej usługi opiekuńczej – 21 zł.

Do pozostałych usług świadczonych przez instytucje pomocy społecznej zalicza się, między innymi:

- poradnictwo specjalistyczne,
- pracę socjalną,
- interwencję kryzysową,
- kontrakt socjalny,
- specjalistyczne usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

---

² Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Z zebranych danych wynika, że największa liczba osób skorzystała z usług w zakresie pracy socjalnej. Pomoc została udzielona 33 714 rodzinom.

W roku oceny, wsparcie w postaci poradnictwa specjalistycznego świadczone 5 471 rodzinom.

W roku 2017, 4 065 osób zdecydowało się na podpisanie kontraktu socjalnego (w tym 380 – w ramach Klubu Integracji Społecznej). Ogólna liczba osób z którymi pracowano na podstawie kontraktu socjalnego (w tym kontynuacja z 2016), wyniosła 5 659. Ponadto, ze względu na implementację projektu socjalnego od 2017 r., w roku tym liczba realizowanych projektów socjalnych wyniosła 54. Projekty te objęły 1 562 osoby.

Liczba osób, które skorzystały z usług specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w 2017 r., wyniosła 518. Koszt zrealizowanych usług zamknął się kwotą 3 894 851 zł.

Forma pomocy w postaci interwencji kryzysowej świadczona była w 726 rodzinach.

Ponadto, z analizy danych zebranych w sprawozdaniach OZPS wynika, że usługi pomocy społecznej w roku 2018 pozostaną na zbliżonym poziomie do usług z roku 2017. Najprawdopodobniej ulegną nasileniu te formy, które odnoszą się do osób starszych oraz rodzin wielodzietnych.

2.1.GMINA – ZADANIA OPS ORAZ MOPS, MOPR

Świadczenia pieniężne z pomocy społecznej

W skład świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej wchodzi kilka rodzajów zasiłków, m.in. stały, okresowy oraz celowy.

Zasiłek stały przysługuje³:

- pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej – różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 604 zł miesięcznie;
- w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie.

W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje.

W roku oceny zasiłek stały został przyznany 11 453 mieszkańcom województwa (w 2016 r. – 11 401 osobom). W sumie przyznano 113 309 świadczeń na łączną kwotę 56 472 390 zł, co wykazuje tendencję wzrostową w stosunku do 2016 r., w którym przyznano 114 177 świadczeń na kwotę 57 108 849 zł. Średnio, jedno świadczenie wyniosło 498 zł, zaś średnia wartość zasiłku przyznanego jednemu beneficjentowi (w całym 2017 roku) wyniosła 4 931 zł (w tym zakresie notuje się spadek wartości średnich, ponieważ w 2016 r. średnio jedno świadczenie wyniosło 500 zł przy średniej wartości zasiłku przyznanemu jednemu beneficjentowi – 5 009 zł).

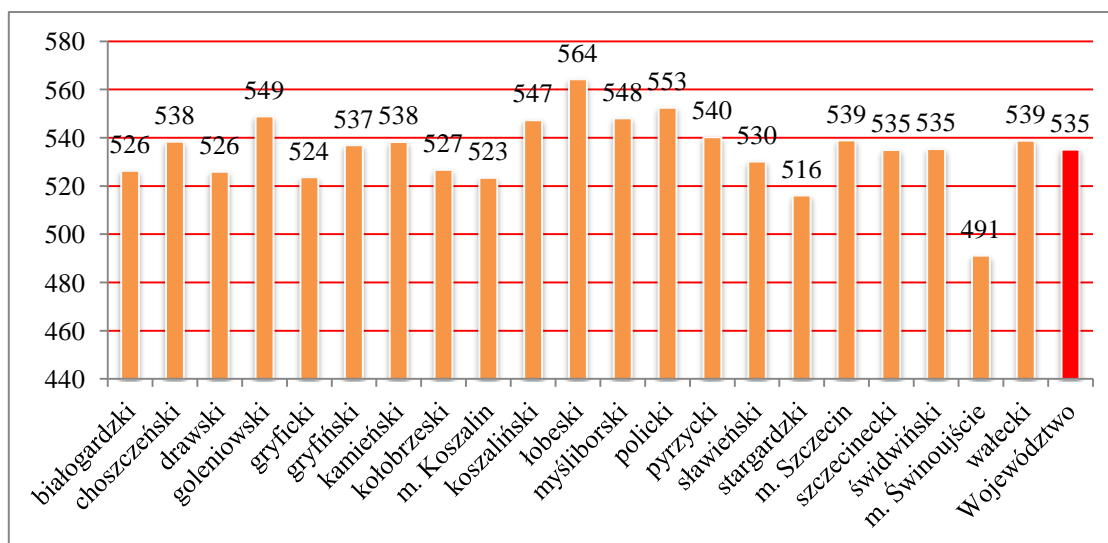
Średnie kwoty zasiłków stałych, rosnące z roku na rok, w roku 2017 wynosiły:

- dla osoby samotnie gospodarującej – 535 zł (przyznany średnio 10 razy w ciągu roku)
- dla osoby w rodzinie – 313 zł (przyznany przeciętnie 9 razy w ciągu roku).

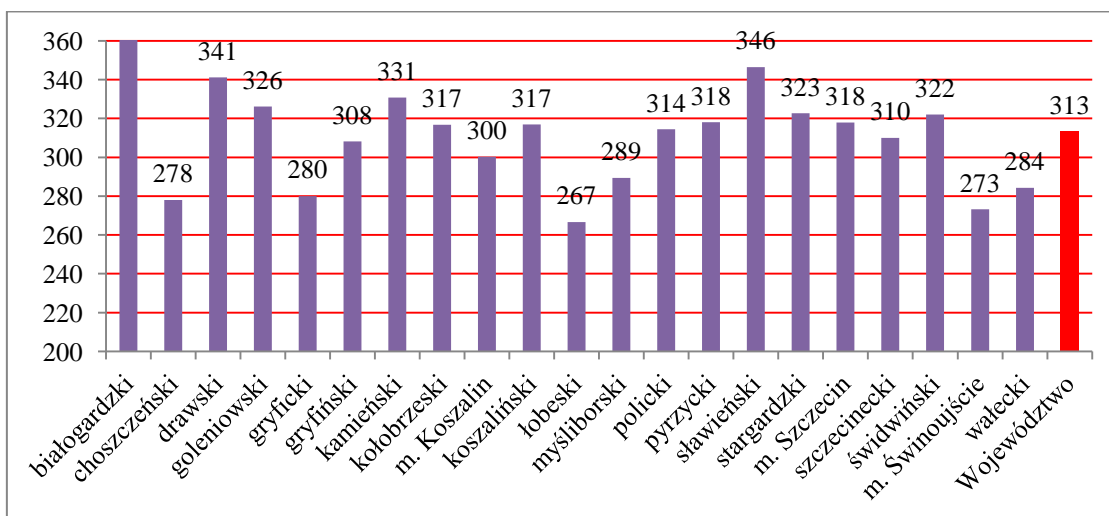
³ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Wykres nr 13. Średnia kwota jednego zasiłku stałego dla osoby samotnie gospodarującej, w podziale na powiaty [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Wykres nr 14. Średnia kwota jednego zasiłku stałego dla osoby w rodzinie, w podziale na powiaty [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego⁴:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

⁴ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Zasiłek okresowy ustala się:

- w przypadku osoby samotnie gospodarującej – do wysokości różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 418 zł miesięcznie⁵;
- w przypadku rodziny – do wysokości różnicy między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

Kwota zasiłku okresowego ustalona zgodnie z ust. 2 nie może być niższa niż 50% różnicy między:

- kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby;
- kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny.

Kwota zasiłku okresowego nie może być niższa niż 20 zł miesięcznie.

W przypadku podjęcia zatrudnienia przez osobę objętą kontraktem socjalnym pobierającą zasiłek okresowy, może być on wypłacany nadal, niezależnie od dochodu, do dnia wynikającego z decyzji przyznającej zasiłek okresowy, nie dłużej jednak niż do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba została zatrudniona. W tej sytuacji zasiłek okresowy jest wypłacany niezależnie od dochodu nie częściej niż raz na 2 lata.

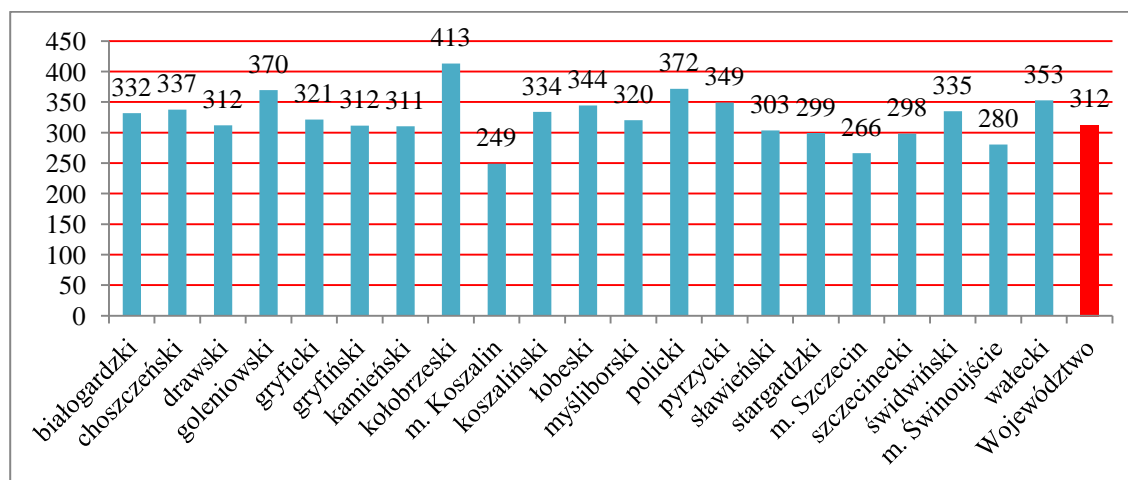
Okres, na jaki jest przyznawany zasiłek okresowy, ustala ośrodek pomocy społecznej na podstawie okoliczności sprawy.

Rada gminy, w drodze uchwały, może podwyższyć minimalne kwoty zasiłku okresowego.

Zasiłek okresowy może być przyznany w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe, pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku.

W roku oceny, zasiłek okresowy przyznano 21 416 osobom. Średnio, jedno świadczenie wyniosło 312 zł. Liczba zasiłków okresowych, wypłaconych w roku 2017 w całym województwie, osiągnęła poziom 119 168 świadczeń, a ich łączna wartość wyniosła 37 238 069 zł. Ponadto, zasiłek ten był przyznawany średnio 6 raz w ciągu roku (w 2016 r. – 5 razy).

Wykres nr 15. Średnia kwota jednego zasiłku okresowego w podziale na powiaty [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

⁵ MRPiPS: pobrane z: <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/zasilek-okresowy/>; <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/> [dostęp: 29.5.2018].

W roku oceny, średnia wysokości zasiłku okresowego, wynosiła, w zależności od przyczyny jego przyznania:

- bezrobocie - 343 zł, przy częstotliwości 5 razy w ciągu roku,
- długotrwała choroba - 269 zł, przy częstotliwości 4 razy w ciągu roku,
- niepełnosprawność - 168 zł, przy częstotliwości 5 razy w ciągu roku,
- możliwość utrzymania uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego - 301 zł, przy częstotliwości 2 razy w ciągu roku.

Zasiłek celowy jest to świadczenie fakultatywne, przyznawane na zaspokojenie niezbędnej potrzeby bytowej, a w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu, a także kosztów pogrzebu⁶.

Osobom bezdomnym i innym osobom nieposiadającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń zdrowotnych, może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne.

Zasiłek celowy może być przyznany również w formie biletu kredytowanego.

Zasiłek celowy może być przyznany również w celu realizacji postanowień kontraktu socjalnego. Wówczas może być wypłacany niezależnie od dochodu, przez okres do 2 miesięcy od dnia, w którym osoba objęta kontraktem socjalnym, w trakcie jego realizacji, stała się osobą zatrudnioną.

Zasiłek celowy może być przyznany osobie albo rodzinie, które poniosły straty w wyniku:

- zdarzenia losowego
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

W tych przypadkach, zasiłek może być przyznany niezależnie od dochodu i może nie podlegać zwrotowi.

Specjalny zasiłek celowy

Świadczenie może być przyznane w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie lub rodzinie posiadającej dochód przekraczający kryterium ustawowe, w wysokości nie wyższej niż (odpowiednio) kryterium dochodowe ustalone dla osoby samotnie gospodarującej lub rodziny. Świadczenie to nie podlega zwrotowi.

Zasiłek celowy na zasadach zwrotu

Świadczenie to może być przyznane w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe, jednak pod warunkiem zwrotu części lub całości kwoty zasiłku.

Zasiłek celowy w 2017 roku otrzymało 34 750 osób. Łączna wartość zasiłków tego rodzaju wyniosła na poziomie województwa 35 141 190 zł. Średnia wartość zasiłku celowego na jedną osobę to 1 011 zł.

---

⁶ Ibidem.

W roku oceny, na zasiłek celowy przyznany w ramach wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, wydano w województwie 20 635 887 zł. Średnio na jedno świadczenia wydano 187 zł.

W ogólnej liczbie decyzji o przyznaniu (bądź odmowie) pomocy, 2% stanowiły odmowy, a z powodu braku środków – 13%.

Świadczenia niepieniężne z pomocy społecznej

Katalog świadczeń niepieniężnych z pomocy społecznej obejmuje zapewnienie (m.in.):

- posiłku,
- schronienia,
- ubrania,
- sprawienia pogrzebu,
- pobytu w domu pomocy społecznej.

Świadczenie w formie posiłku, w roku oceny, otrzymywało 24 849 osób, w tym 19 618 dzieci. Łączna liczba świadczeń osiągnęła poziom 3 340 632 posiłków, a łączny ich koszt wyniósł 19 216 368 zł. Średnia wartość jednego posiłku to ok. 5,75 zł. W roku 2018, prognozuje się spadek liczby osób korzystających z tej formy wsparcia.

Schronienie udzielone zostało 716 osobom. Łącznie udzielono 84 270 świadczeń schronienia, których koszt wyniósł 2 094 849 zł. Jednostkowy koszt tego typu świadczenia oscylował na poziomie 25 zł, zaś zsumowana, średnia wartość usługi schronienia (na ogół sezonowego), przypadająca na jedną osobę wyniosła 2 926 zł w ciągu roku.

Pomoc w postaci ubrań (wielokrotną, świadczoną łącznie 684 razy) otrzymało 210 osób. Łączny koszt świadczeń wyniósł 12 318 zł. Jednostkowy koszt świadczenia „ubranie” kształtował się na poziomie ok. 18 zł, a w przeliczeniu na osobę – 59 zł.

Świadczenie w postaci sprawienia pogrzebu, w skali całego województwa, przyznano 244 osobom. Łączny koszt świadczeń wyniósł 533 359 zł. Jednostkowy koszt usługi kształtował się na poziomie 2 186 zł. Prognozy na 2018 r. wskazują na wzrost liczby tego świadczenia.

Decyzja o udzieleniu świadczenia w formie pobytu w domu pomocy społecznej przyznana została 2 996 osobom (w sumie, w 2017 r., odnotowano 28 876 tych świadczeń). Łączny koszt świadczeń na poziomie całego województwa wyniósł 65 968 383 zł. W roku 2018 przewidziane jest zwiększenie ogólnej kwoty świadczeń o ok. 4 mln zł, przy wzroście liczby pensjonariuszy o ok. 48 osób.

Indywidualne programy pomocy w gminach i miastach na prawach powiatu obejmują:

- program wychodzenia z bezdomności,
- program zatrudnienia socjalnego.

Indywidualny program zatrudnienia socjalnego realizowany był poprzez zawarcie indywidualnych umów z osobami skierowanymi do zajęć w centrach integracji społecznej. Liczba osób objętych indywidualnymi programami zatrudnienia socjalnego nie zmieniła się w stosunku do 2016 r. i wyniosła 298, a programami wychodzenia z bezdomności zaledwie 41.

Ponadto, w roku oceny asystenci rodziny sporządzili plan pracy z 2 584 rodzinami przy liczbie asystentów rodzinnych – 213. W 2016 roku oceny asystenci rodziny sporządzili plan pracy z 2 579 rodzinami przy liczbie asystentów rodzinnych – 210.

2.2. POWIAT - ZADANIA PCPR ORAZ MOPR

W podrozdziale tym przedstawiono analizę danych związanych z zadaniami realizowanymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie oraz miejskie ośrodki pomocy rodzinie (w miastach na prawach powiatu):

- Indywidualne programy pomocy;
- Wspieranie rodziny i piecza zastępcza;
- Usamodzielnienie;
- Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych.

Indywidualne programy pomocy

W roku oceny, w ramach indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego w centrum integracji społecznej zawarto 84 umowy. Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, kierowany był do 274 osób.

Najmniej osób skorzystało z indywidualnego programu integracji cudzoziemców – 11 osób.

Wspieranie rodziny i piecza zastępcza

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz.U.2018 poz. 998) na nowo ukształtowała system pieczy zastępczej w Polsce. Sprawozdania przesyłane przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie zawierają informacje dot. liczby rodzin zastępczych, w tym spokrewnionych z dzieckiem, zawodowych i niezawodowych oraz dane dot. usamodzielnienia dzieci opuszczających pieczę zastępczą.

Według danych zebranych ze sprawozdań OZPS, w 2016 roku w województwie zachodniopomorskim funkcjonowały **2 566 rodziny zastępcze ogółem**, w tym:

- 639 rodzin niezawodowych,
- 130 rodzin zawodowych.

Szacuje się, że w roku 2018 ich ogólna liczba nieznacznie wzrosnie (z 639 na 649 i z 130 na 133).

Łączna liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w 2017 roku wynosiła 4 867 dzieci, z czego:

- 3 960 – w formach rodzinnej pieczy zastępczej (łącznie koszt – 40 679 139 zł; 854 zł – miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka),
- 907 – w instytucjonalnej pieczy zastępczej (46 125 162 zł; 4 238 zł – miesięczny koszt utrzymania 1 dziecka).

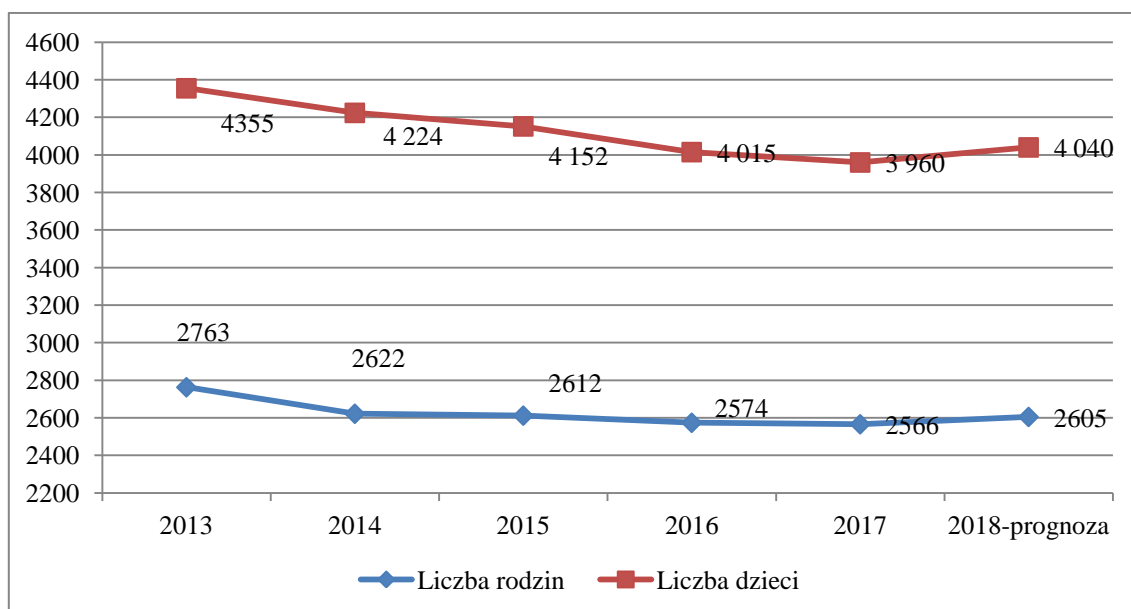
Podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej dzieci znajduje się w rodzinach zastępczych spokrewnionych z dzieckiem – 1 770 dzieci.

W roku oceny funkcjonowało w regionie 14 **rodzin zastępczych specjalistycznych**, w których było umieszczonych 38 dzieci. Łącznie kwota świadczeń dla tych rodzin wyniosła 676 251 zł.

Funkcję **pogotowia rodzinnego** pełniło 33 rodzin, a liczba dzieci umieszczonych w tych rodzinach wynosiła 167. Łącznie na ww. cel wydano 2 089 523 zł.

Kolejną formą pieczy zastępczej typu rodzinnego są **rodzinne domy dziecka**. Według danych przesłanych przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie, w placówkach tego typu przebywało ogółem 427 dzieci (w 60 domach). Przewiduje się, że w 2018 roku liczba rodzinnych domów dziecka zwiększy się o 1, jednak liczba dzieci w nich przebywających zmaleje o ok. 3.

Wykres nr 16. Liczba rodzin oraz dzieci ogółem w rodzinnej pieczy zastępczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Plan pomocy dziecku jest sporządzany przez koordynatora pieczy zastępczej lub organizatora rodzinnej pieczy zastępczej we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka. W roku oceny, plan pomocy dotyczył 2 584 dzieci.

W roku oceny wydano 305 opinie w zakresie kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze oraz do prowadzenia rodzinnych domów dziecka. Prognozuje się, że liczba ta w 2018 roku może się zwiększyć o 30.

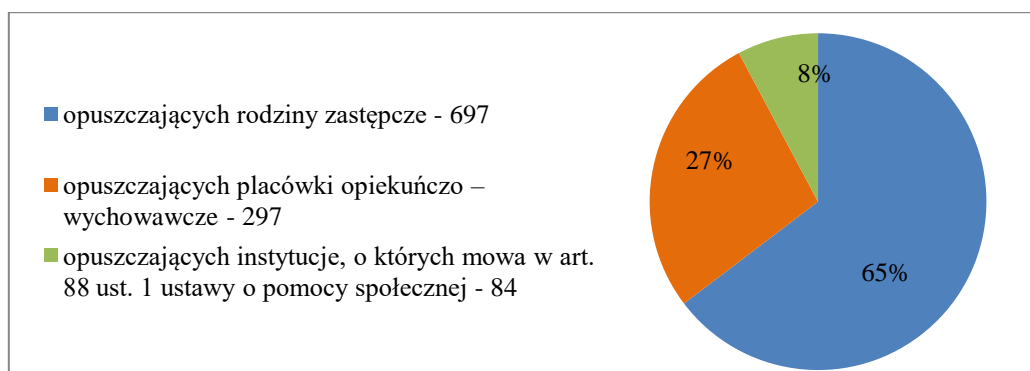
Usamodzielnienie

W roku oceny, 893 osoby objęte były indywidualnym programem usamodzielnienia. Usamodzielnienie dotyczy osób pełnoletnich, które opuszczają rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo – wychowawcze, instytucje, o których mowa w art. 88 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej. Młodzież ta uprawniona jest do otrzymania świadczenia pieniężnego w formie:

- pomocy pieniężnej na usamodzielnienie;
- pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki;
- pomocy pieniężnej na zagospodarowanie.

W 2017 roku, liczba osób usamodzielnionych na wszystkich poziomach wynosiła 1 078, w tym 697 to osoby opuszczające rodziny zastępcze. Łącznie kwota świadczeń dla młodzieży usamodzielnionej wyniosła 6 235 296 zł.

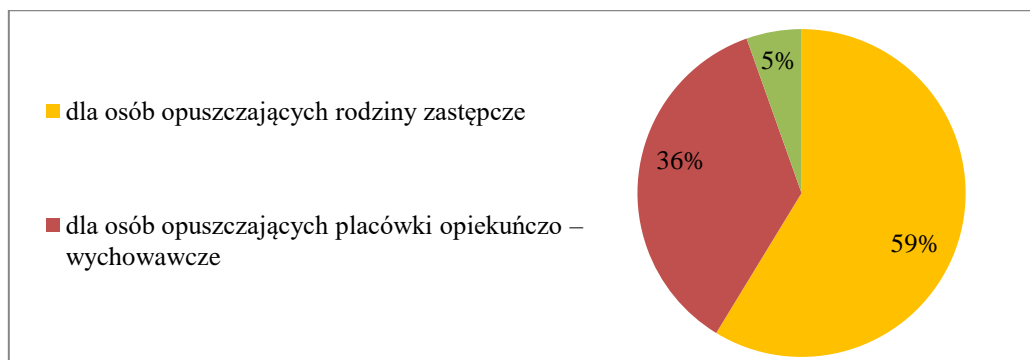
Wykres nr 17. Liczba osób usamodzielnionych w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

W roku oceny, w skali całego województwa, pomoc pieniężna na usamodzielnienie wychowanków, we wszystkich kategoriach pieczy zastępczej łącznie dotyczyła 219 osób. Wartość wypłaconych świadczeń opiewała na kwotę 1 073 136 zł.

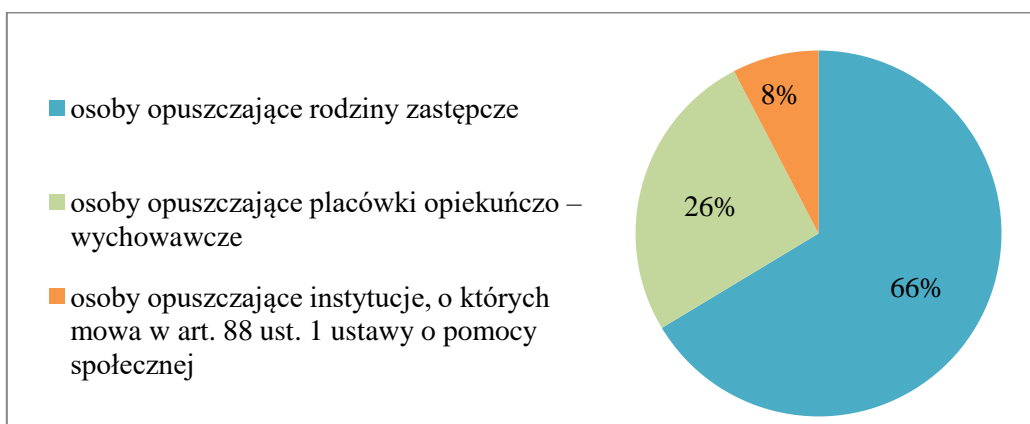
Wykres nr 18. Pomoc pieniężna (kwota świadczeń) na usamodzielnienie w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki ogółem dotyczyła 1 009 osób. Łączna kwota tych świadczeń dla młodzieży ze wszystkich form pieczy zastępczej wyniosła 5 242 115 zł.

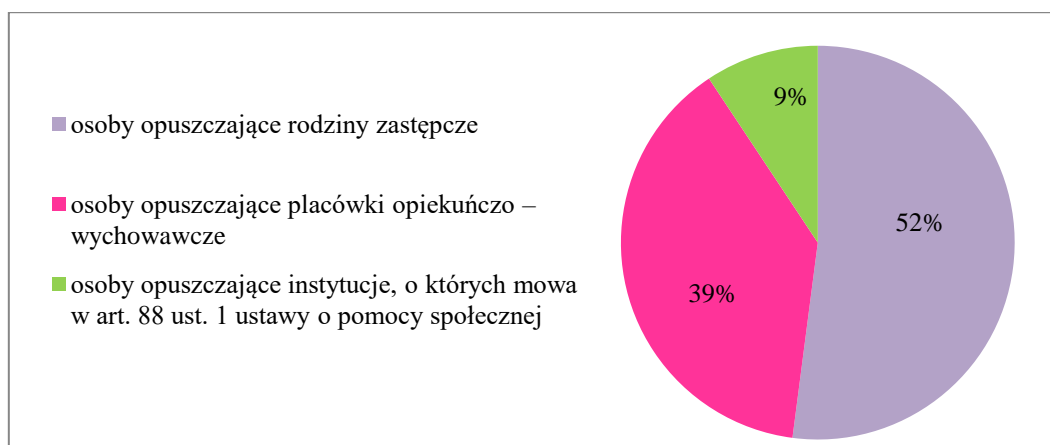
Wykres nr 19. Pomoc pieniężna (kwota świadczeń) na kontynuowanie nauki w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Pomoc pieniężna na zagospodarowanie ogółem dotyczyła 230 osób. Na ten cel wydano łącznie kwotę 492 454 zł.

Wykres nr 20. Pomoc pieniężna (kwota świadczeń) na zagospodarowanie w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

W ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych są realizowane zadania pomocowe, takie jak:

- pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się;
- turnusy rehabilitacyjne;
- zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny;
- program „Aktywny Samorząd” (pomoc dla OzN – studiujących i doksztalających się);
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki;
- dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika.

Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatu) w roku oceny wyniosła 33 386 411 zł na poziomie całego województwa.

W województwie zachodniopomorskim, w roku oceny, wartość dofinansowania pomocy na **likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się** wynosiła 2 316 719 zł. Kwota ta została przyznana 564 osobom.

Liczba osób w roku oceny, które otrzymały pomoc w postaci dofinansowania do **turnusów rehabilitacyjnych** wynosiła 1 931, a dofinansowanie osiągnęło łączną wartość 2 111 054 zł. Szacuje się, iż liczba ta zwiększy się w roku 2018.

Pomoc w postaci dofinansowania na zakup **przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i sprzętu rehabilitacyjnego** otrzymały 7 649 osób, a wartość dofinansowania wynosiła 6 556 965 zł.

Na program „**aktywny samorząd**” wydano w roku oceny 3 024 957, przy łącznej liczbie świadczeń–946. W województwie zachodniopomorskim, w roku 2017, dofinansowano 199 imprez (sportowych, kulturalnych) o charakterze integracyjnym, w których udział wzięło 14 097 osób z niepełnosprawnością. Wartość dofinansowania wynosiła 421 102 zł.

Na usługę tłumacza języka migowego i tłumacza – przewodnika wydano 658 566 zł, z czego 99% w powiecie koszalińskim.

3. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ

Ośrodki Pomocy Społecznej realizują zadania w zakresie świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego i dodatków mieszkaniowych.

Świadczenia rodzinne przyznawane są na warunkach określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych i są to:

- świadczenie wychowawcze,
- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego,
- świadczenia opiekuńcze:
  - zasiłek pielęgnacyjny,
  - świadczenie pielęgnacyjne,
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka.

Świadczenie wychowawcze

Świadczenie wychowawcze ma na celu częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje:

- obywatelom polskim i cudzoziemcom,
- matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka,
- do dnia ukończenia przez dziecko 18. roku życia,
- bez względu na dochody w wysokości 500 zł miesięcznie na drugie i kolejne dziecko,
- na pierwsze dziecko w wysokości 500 zł miesięcznie, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 800,00 zł, a jeśli członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne – jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1 200,00 zł.

Kwota świadczenia wychowawczego przysługuje za niepełny miesiąc w przypadku:

- urodzenia dziecka,
- ukończenia przez dziecko 18. roku życia lub
- gdy dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obydwójga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu.

W województwie zachodniopomorskim, w roku 2017, 105 268 rodzin otrzymało świadczenie wychowawcze na łączną wartość 902 053 459 zł.

Zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych

Zasiłek rodzinny ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje:

- rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka;

- opiekunowi faktycznemu dziecka;
- osobie uczącej się.

Zasiłek rodzinny przysługuje osobom **do ukończenia** przez dziecko:

1. 18 roku życia;
2. nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia;
3. 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności.

W województwie zachodniopomorskim, w roku 2017, 47 251 rodzin otrzymało zasiłek rodzinny na łączną wartość 176 136 482 zł.

Świadczenia opiekuńcze

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, przysługuje:

- 1) matce albo ojcu,
- 2) opiekunowi faktycznemu dziecka,
- 3) osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 4) innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności,

– jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Osobom, o których mowa w pkt 4, innym niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki, świadczenie pielęgnacyjne przysługuje w przypadku, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- rodzice osoby wymagającej opieki nie żyją, zostali pozbawieni praw rodzicielskich, są małoletni lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- nie ma innych osób spokrewnionych w pierwszym stopniu, są małoletnie lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- nie ma osób, o których mowa w pkt 2 i 3, lub legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała:

- nie później niż do ukończenia 18 roku życia lub
- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia.

Od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. świadczenie pielęgnacyjne wynosi 1200 zł miesięcznie. Natomiast od 1 stycznia 2016 r. świadczenie pielęgnacyjne wynosi 1300 zł miesięcznie (równowartość kwoty najniższego wynagrodzenia netto).

Od 1 stycznia 2017 roku przewidziana została coroczna waloryzacja wysokości świadczenia pielęgnacyjnego, polegająca na corocznym wzroście wysokości tego świadczenia o procentowy wskaźnik, o jaki zwiększać się będzie minimalne wynagrodzenie za pracę (wynosi 1406 zł).

W województwie zachodniopomorskim, w roku oceny, liczba świadczeń wyniosła 62 201, a koszt realizacji tych świadczeń – 86 882 796 zł.

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

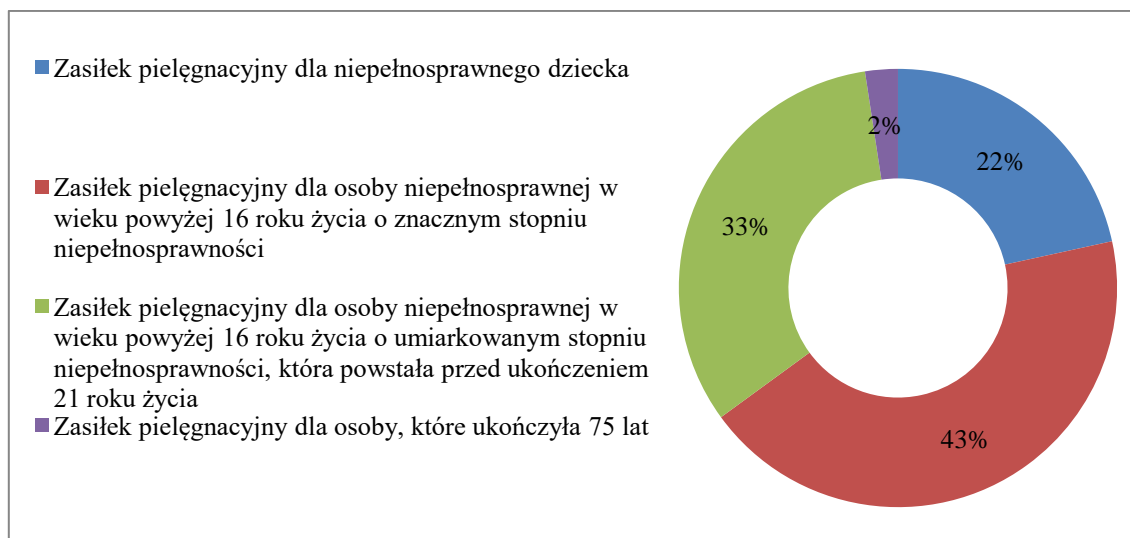
- niepełnosprawnemu dziecku;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- osobie, która ukończyła 75 lat.

Wysokość zasiłku pielęgnacyjnego wynosi **153,00 zł** miesięcznie.

Na zasiłki pielęgnacyjne w województwie, w roku 2017 r. przeznaczono łącznie kwotę 74 476 772 zł, w tym:

- dla niepełnosprawnego dziecka – 16 068 960 zł;
- dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności – 32 312 285 zł;
- dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21 roku życia – 24 299 154 zł;
- dla osoby, które ukończyła 75 lat – 1 796 373 zł.

Wykres nr 21. Podział procentowe zasiłków w ramach zasiłku pielęgnacyjnego [zł] w roku 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Jednorazowy dodatek z tytułu urodzenia się dziecka przysługuje:

- matce lub ojcu albo opiekunowi prawnemu dziecka;
- opiekunowi faktycznemu dziecka w wieku do ukończenia przez dziecko pierwszego roku życia, jeżeli nie został przyznany rodzicom lub opiekunowi prawnemu dziecka.

W przypadku wystąpienia o przysposobienie więcej niż jednego dziecka lub urodzenia więcej niż jednego dziecka podczas jednego porodu, dodatek przysługuje na każde dziecko.

Dodatek z tytułu urodzenia dziecka przysługuje, jeżeli matka dziecka pozostawała pod opieką medyczną nie później niż od 10 tygodnia ciąży⁷.

Łączny koszt świadczeń z tytułu urodzenia się dziecka w roku oceny wynosił 5 036 971 zł i dotyczył 5 997 świadczeń.

Od 1 stycznia 2013 r. **jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka** przysługuje matce lub ojcu dziecka, opiekunowi prawnemu albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekroczy kwoty 1 922,00 zł netto. Powyższe zmiany wynikają z ustawy z dnia 12 października 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych (poz. 1255).

W przypadku urodzenia się żywego dziecka przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej, tj. przed 1 stycznia 2013 r., jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka przyznaje się na podstawie przepisów dotychczasowych tj. bez kryterium dochodowego. Również w przypadku dziecka objętego opieką prawną, opieką faktyczną albo dziecka przysposobionego – jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka - przyznaje się na podstawie przepisów dotychczasowych, jeżeli dziecko zostało objęte tą opieką, albo przysposobione przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka wynosi 1 000 zł na jedno dziecko. W województwie zachodniopomorskim, w roku 2017 r., łączny koszt wypłaconych zapomóg wyniósł 12 481 000 zł.

Świadczenie z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

Liczba rodzin, którym udzielano świadczenia z funduszu alimentacyjnego w roku oceny to 11 576, a łączny koszt świadczeń z tej puli wyniósł 80 001 369 zł. Średnia, roczna wysokość świadczeń alimentacyjnych na dziecko wyniosła więc w przybliżeniu 6 911 zł, co daje miesięcznie świadczenie w wysokości 576 zł.

Dodatek mieszkaniowy przysługuje:

- najemcom oraz podnajemcom lokali mieszkaniowych,
- członkom spółdzielni mieszkaniowych zamieszkującym na podstawie spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego,
- osobom zajmującym lokale mieszkalne w budynkach stanowiących ich własność i właścicielom lokali mieszkalnych,
- innym osobom mającym tytuł prawny do zajmowanego lokalu mieszkalnego i ponoszącym wydatki związane z jego zajmowaniem,

---

⁷ Ibidem.

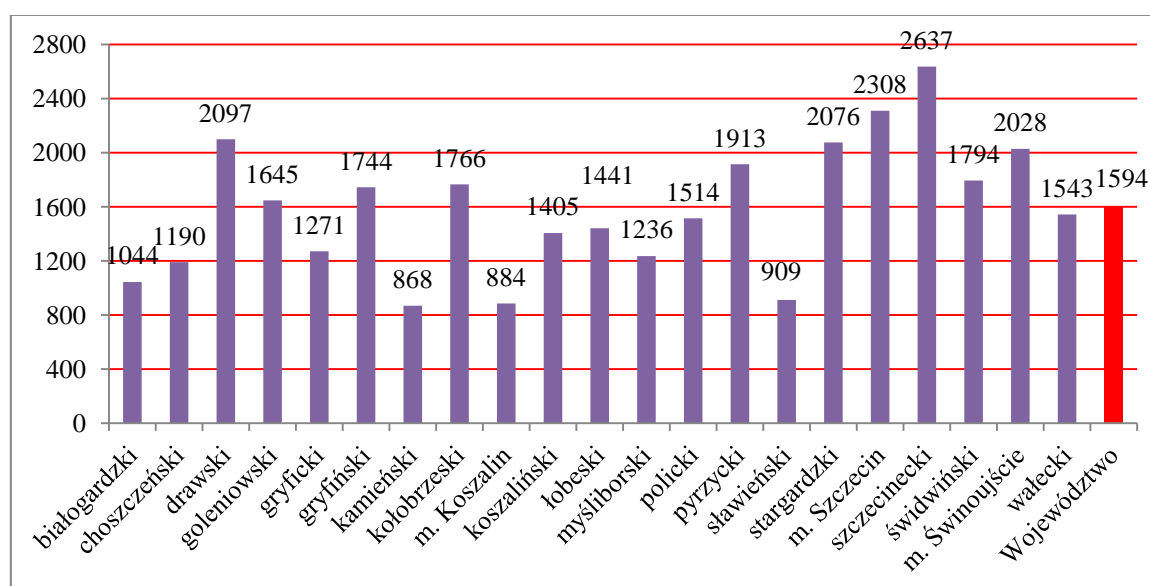
- osobom zajmującym lokal mieszkalny bez tytułu prawnego, oczekującym na przysługujący im lokal zamienny albo socjalny.

Dodatek mieszkaniowy przysługuje na podstawie tylko jednego z tytułów wymienionych powyżej i może być wypłacany, jeżeli średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego, w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku o przyznanie dodatku mieszkaniowego nie przekracza 175% kwoty najniższej emerytury (obowiązującej w dniu złożenia wniosku) w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty – w gospodarstwie wieloosobowym.

Z przedstawionych w ocenie zasobów pomocy społecznej danych wynika, iż liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy i świadczeń w formie dodatku mieszkaniowego wynosiła w roku 2017 – 26 062, a łączny koszt świadczeń wyniósł 41 537 009 zł.

Średnia roczna wartość świadczenia z tytułu dodatku mieszkaniowego na gospodarstwo domowe wyniosła 1 594 zł. Najniższą przeciętną wartość, 868 zł, odnotowano w powiecie kamieńskim (sytuacja tożsama z rokiem poprzednim), najwyższą zaś – w wysokości 2 637 zł – w powiecie szczecineckim.

Wykres nr 22. Średnia kwota świadczenia dodatku mieszkaniowego w porównaniu do średniej wojewódzkiej na gospodarstwo domowe w roku 2017 r. w podziale na powiaty [zł]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Na opłacanie **składki ubezpieczenia zdrowotnego** w roku oceny wydano 10 463 791 zł. Świadczeniem objęto 23 068 osoby. Wysokość świadczenia dla jednej osoby to 454 zł. Łączna wysokość składek ubezpieczenia społecznego, opłacona z puli pomocy społecznej to kwota 23 259 964 zł, co średnio na jedną osobę wynosi 1 242 zł.

Do centrum integracji społecznej skierowano 293 osoby. Koszt programu reintegracji społeczno – zawodowej dla każdej z tych osób wyniósł średnio 5 191 zł.

W województwie udziela się ponadto innych rodzajów świadczeń. Szczegółowy rozkład liczbowy dotyczący pozostałych świadczeń znajduje się w aneksie [str. 68].

4. ZASOBY INSTYTUCJONALNE POMOCY SPOŁECZNEJ

Katalog zasobów instytucjonalnej pomocy społecznej obejmuje następujące placówki:

- środowiskowe domy samopomocy,
- dzienne domy samopomocy,
- noclegownie, schroniska, domy dla osób bezdomnych i ogrzewalnie,
- kluby samopomocy,
- domy pomocy społecznej,
- mieszkania chronione,
- ośrodki interwencji kryzysowej,
- jednostki specjalistycznego poradnictwa,
- placówki wsparcia dziennego,
- placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- centra integracji społecznej,
- kluby integracji społecznej,
- warsztaty terapii zajęciowej,
- zakłady aktywności zawodowej.

Zebrane w regionie informacje dotyczą jednostek i placówek, które są prowadzone przez samorządy oraz organizacje pozarządowe (NGO). Nie we wszystkich ankietach wypełniono dane finansowe dotyczące utrzymania instytucji (w przypadku placówek prowadzonych przez NGO). Ponadto, poniżej zostały opisane wybrane instytucje pomocy i wsparcia w województwie. Dane dotyczące pozostałych instytucji można znaleźć w aneksie [str. 69].

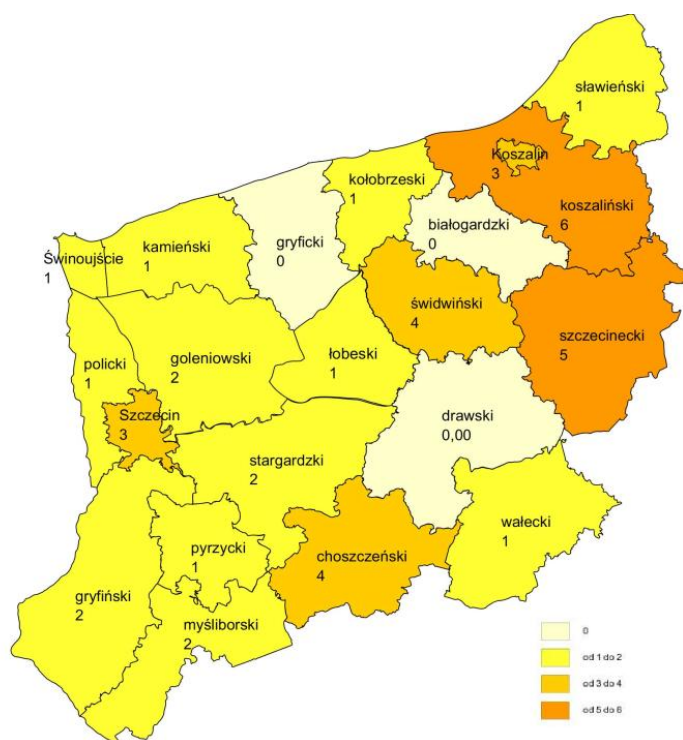
Środowiskowe domy samopomocy

Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

W roku oceny w województwie istniało 46 placówek, w tym 30 prowadzonych przez JST oraz 16 przez NGO. Ogólna liczba miejsc w placówkach wynosiła 1 528, natomiast liczba osób korzystających – 1 525. Ponadto, 70 osób oczekiwało na miejsce w placówce (wg stanu na 31 grudnia 2017 r.). Potrzeby na rok 2018 wskazują, iż liczba ŚDS pozostaną na podobnym samym poziomie.

Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek w województwie zachodniopolskim wynosił 23 855 009 zł. Średnio, na utrzymanie jednego miejsca wydano rocznie 15 612 zł, co w skali miesiąca daje średnią kwotę 1 301 zł.

Mapa nr 1. Rozmieszczenie środowiskowych domów samopomocy w roku 2017 r. w podziale na powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych

W roku oceny działało na terenie województwa 29 placówek (noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych). Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 5 placówek. Pozostałe 24 były prowadzone przez NGO. Liczba miejsc ogółem wynosiła 1 241, a liczba korzystających - 2 848. W wyniku eksmisji, do ww. jednostek zostało skierowanych 47 osób. W województwie 17 gmin wykazało działalność takich placówek (niespełna 15%). Najwięcej z nich, 7, działa w Szczecinie.

Domy pomocy społecznej

Dom pomocy społecznej świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności. Dom pomocy społecznej może również świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób w nim niezamieszkujących.

Domy pomocy społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone, dzielą się na następujące typy [dla]:

- osób w podeszłym wieku;
- osób przewlekle somatycznie chorych;
- osób przewlekle psychicznie chorych;
- dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie;
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie;

- osób z niepełnosprawnością fizyczną.

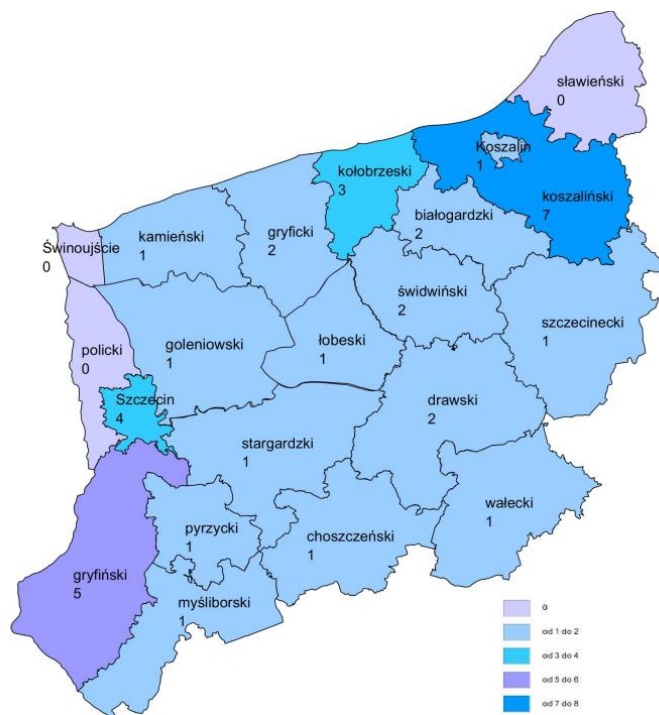
Decyzję o skierowaniu do domu pomocy społecznej i decyzję ustalającą opłatę za pobyt w DPS wydaje organ gminy właściwej dla tej osoby w dniu jej kierowania do domu pomocy społecznej.

W roku oceny, działało w województwie 37 jednostek, w tym 27 prowadzone przez JST, a 10 przez NGO. Liczba miejsc ogółem w placówkach była tożsama z rokiem 2016 i wynosiła 4 260, a liczba osób korzystających – 4 647. Według stanu na dzień 31 grudnia 2017 r., 482 osoby oczekiwały na miejsce w tego typu placówce. W porównaniu do roku 2016, liczba decyzji odmownych drastycznie zmalała z 540 do 186.

Roczny koszt prowadzenia i utrzymania DPS-ów w województwie zachodniopomorskim w roku 2017 wyniósł 162 134 581 zł, średnioroczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił 38 060 zł. W związku z potrzebą zwiększenia liczby DPS-ów, w roku 2018 zwiększy się też ogólny koszt ich prowadzenia i utrzymania.

Wskaźnik zaspokojenia zapotrzebowania na miejsca w domach pomocy społecznej w gminach i miastach na prawach powiatu, w 2017 r. wyniósł 62%. Jakkolwiek wysokość wskaźnika mówi o znacznym deficycie miejsc w DPS, to występuje on głównie w Szczecinie, gdzie wartość wskaźnika wynosi 42%. Placówki położone w mniejszych miejscowościach dysponują wolnymi miejscami. Problemem dotyczącym całego regionu, od wielu lat, jest deficyt miejsc w ośrodkach dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej w roku 2017 r., w podziale na powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Mieszkania chronione

Przysługuje osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki, w szczególności osobie z zaburzeniami

Centrum integracji społecznej

Zgodnie z art. 3 ustawy o zatrudnieniu socjalnym, centrum integracji społecznej (Centrum/CIS) jest jednostką organizacyjną realizującą reintegrację zawodową i społeczną poprzez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Centrum może być tworzone przez jednostkę samorządu terytorialnego (w formie jednostki budżetowej lub samorządowego zakładu budżetowego) bądź przez organizację pozarządową, a także kościelne osoby prawne i spółdzielnie socjalne (z zastrzeżeniem, że muszą to być spółdzielnie założone przez organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego lub kościelne osoby prawne). Centrum utworzone przez organizację pozarządową działa w formie jednostki wyodrębnionej organizacyjnie i finansowo, w sposób zapewniający należytą identyfikację pod względem organizacyjnym i finansowym, w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

Między CIS a uczestnikami zajęć w CIS nie ma stosunku pracy. Uczestnicy CIS mają status osób bezrobotnych, a od CIS otrzymują świadczenie integracyjne w wysokości zasiłku dla osób bezrobotnych.

W roku oceny, w regionie działało 5 centrów integracji społecznej. Wszystkie placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe. W 2017 roku, w zajęciach CIS uczestniczyło 276 osób. Ogólny koszt prowadzenia i utrzymania placówek wynosił 1 538 632 zł, co daje średnioroczny koszt uczestnictwa jednej osoby w zajęciach na poziomie 5 575 zł.

Klub integracji społecznej

W myśl art. 18 ustawy o zatrudnieniu socjalnym, gmina lub organizacja pozarządowa prowadząca reintegrację zawodową i społeczną może również prowadzić klub integracji społecznej. W klubach integracji społecznej można organizować w szczególności:

- działania mające na celu pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy u pracodawców, usługi na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia;
- prace społecznie użyteczne;
- roboty publiczne;
- poradnictwo prawne;
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych.

Uczestnictwo w klubach integracji społecznej jest dobrowolne. Warunkiem uczestnictwa jest realizacja kontraktu socjalnego. Okres uczestnictwa w klubie integracji społecznej jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników.

Utworzenie i działalność klubów integracji społecznej może być finansowana w szczególności ze środków Unii Europejskiej oraz z dotacji pochodzących z dochodów własnych gminy.

W 2017 r., w regionie działało 11 klubów integracji społecznej, wszystkie placówki były prowadzonych przez JST. Liczba uczestników zajęć wynosiła 293 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania wszystkich placówek wyniósł 217 999 zł. Średnioroczny koszt uczestnictwa jednej osoby w zajęciach KIS wyniósł 744 zł.

Warsztat terapii zajęciowej

Warsztat oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym, niezdolnym do podjęcia pracy, możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Realizacja przez warsztat terapii odbywa się przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania:

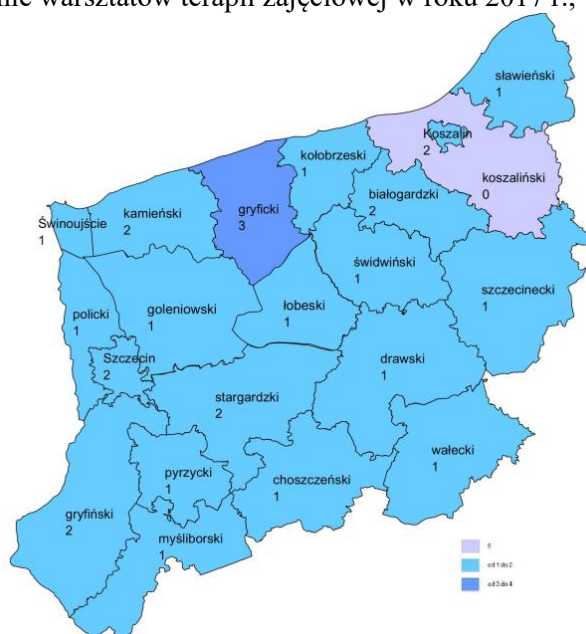
- umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej;
- psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy.

Klientami (uczestnikami) WTZ są osoby z niepełnosprawnością, posiadające orzeczenie o niepełnosprawności. WTZ jest finansowany ze środków PFRON oraz powiatów. Możliwe jest też pozyskiwanie środków z innych źródeł (m.in. dotacje samorządowe, darowizny od organizacji pozarządowych i osób prywatnych oraz darowizny sponsorów).

Działalność warsztatu ma charakter niezarobkowy. Ewentualny dochód ze sprzedaży produktów i usług wykonanych przez uczestników warsztatu w ramach realizowanego przez nich programu rehabilitacji i terapii, przeznaczają się, w porozumieniu z nimi, na pokrycie wydatków związanych z integracją społeczną uczestników.

Na terenie województwa zachodniopomorskiego, w roku oceny funkcjonowało 28 WTZ-ów, w tym 11 prowadzonych przez JST, a pozostałych 17 przez organizacje pozarządowe. Ogólna liczba uczestników zajęć wynosiła 1 110 osób. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek wyniósł 19 459 001 zł, a średnioroczny koszt uczestnictwa jednej osoby w zajęciach – 17 531 zł.

Mapa nr 4. Rozmieszczenie warsztatów terapii zajęciowej w roku 2017 r., w podziale na powiaty

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Zakład aktywności zawodowej

Zakład aktywności zawodowej (ZAZ) jest rozwiązaniem prawnym wprowadzonym ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. ZAZ jest jednostką utworzoną przez powiat, gminę, fundację, stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością. Zakład aktywności zawodowej musi:

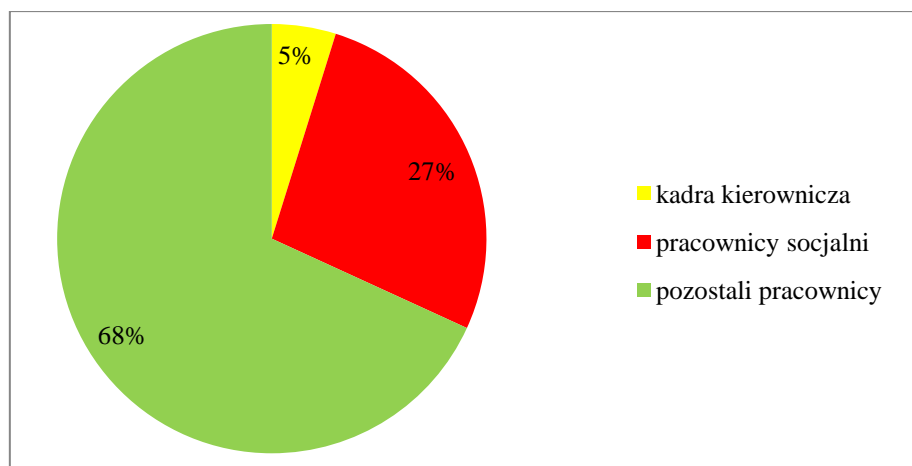
- zatrudniać, w stosunku do ogółu pracowników, co najmniej 70% osób niepełnosprawnych:
  - o zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności,
  - o zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną, w szczególności skierowanych z warsztatów terapii zajęciowej (wskaźnik zatrudnienia tej grupy nie może być wyższy niż 35%),
- spełniać podobnie jak ZPCH warunki dotyczące obiektów i pomieszczeń, a także opieki medycznej, poradnictwa i usług rehabilitacyjnych,
- przeznaczać uzyskane dochody na cele związane z aktywnością zawodową osób niepełnosprawnych,
- uzyskać pozytywną opinię starosty o potrzebie utworzenia zakładu aktywności zawodowej.

W województwie zachodniopomorskim, w roku oceny działały 4 ZAZ-y. Wszystkie zakłady prowadzone były przez NGO. Łącznie w czterech zakładach zatrudnionych było 148 osób z niepełnosprawnością. Przewiduje się, że zatrudnienie w ZAZ-ch w 2018 roku wzrośnie. Widoczny wzrost zatrudnienia w tej formie aktywności wzrośnie wyraźniej od roku 2019, gdy rozpoczną działalność Zakłady tworzące się w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego, w powiatach: choszczeńskim, goleniowskim, szczecineckim i wałęckim.

5. KADRA JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ

Analiza danych dotyczących kadry ośrodków pomocy społecznej (OPS) i powiatowych centrów pomocy rodzinie (PCPR) w województwie zachodniopomorskim wskazuje, iż w 2017 r., w ośrodkach zatrudnionych było 3 650 osób. Na stanowiskach kierowniczych (dyrektor jednostki i jego zastępcy) zatrudniano 176 osób. Pracownicy socjalni stanowili 27% ogółu zatrudnionych, tj. 986 osób. W kategorii „pozostali pracownicy” zidentyfikowano 2 488 osób.

Wykres nr 23. Struktura zatrudnienia w pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Analiza wskaźnika wykształcenia kadry kierowniczej wskazuje, iż w województwie zachodniopomorskim, wśród wszystkich osób zatrudnionych na stanowiskach kierowniczych, 94% posiada wykształcenia wyższe. W kolejnych latach wartość tego wskaźnika powinna utrzymać się na zbliżonym poziomie, a nawet może nieznacznie wzrosnąć. Wśród wszystkich osób pełniących funkcje kierownicze, 96% posiada specjalizację z organizacji pomocy społecznej, czyli spełnia wymóg ustawy do pełnienia funkcji kierowniczej w jednostce pomocy społecznej.

W grupie pracowników socjalnych, 73% posiada wykształcenie wyższe i należy się spodziewać, że wskaźnik ten będzie powoli, aczkolwiek systematycznie, rósł. Wynika to z aktualnych warunków dostępu do zawodu, a także z coraz bardziej specjalistycznych zadań nakładanych na tę grupę zawodową. Niespełna 30% pracowników socjalnych posiada specjalizację I stopnia w zawodzie, a ponad 5% - specjalizację II stopnia. Przewiduje się, że w najbliższych latach wzrośnie odsetek pracowników socjalnych posiadających specjalizację II stopnia, co jest związane z koniecznością przygotowania się do coraz bardziej wyspecjalizowanych zadań i usług. Specjalizację z organizacji pomocy społecznej posiadało 141 zatrudnionych pracowników socjalnych (14%).

W grupie „pozostali pracownicy”, 61% zatrudnionych posiadało wykształcenie wyższe.

Na podstawie art. 110 pkt. 11 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., ośrodek pomocy społecznej zatrudnia pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy, w stosunku jeden pracownik socjalny na 2 tys. mieszkańców, nie mniej jednak niż trzech pracowników”.

Zdecydowana większość samorządów w województwie zachodniopomorskim wywiązała się z ustawowego obowiązku (89 gminy), nadal jednak 25 samorządów (o jeden mniej niż w 2016 r.) nie spełnia kryterium ustawowego (tabela nr 1). Chcąc dostosować standardy zatrudnienia

Tabela nr 1. Samorządy niespełniające kryterium ustawy (1 pracownik socjalny/2 tys. mieszkańców)

Lp	Gmina	Typ	Lp	Gmina	Typ
1	Goleniów	miejsko-wiejska	13	Manowo	wiejska
2	Trzebiatów	miejsko-wiejska	14	Łobez	miejsko-wiejska
3	Gryfino	miejsko-wiejska	15	Kobyłanka	wiejska
4	Nowogard	miejsko-wiejska	16	Myślibórz	miejsko-wiejska
5	Przybiernów	wiejska	17	Nowogródek Pomorski	wiejska
6	Karnice	wiejska	18	Dobra (Szczecińska)	wiejska
7	Banie	wiejska	19	Kołbaskowo	wiejska
8	Kamień Pomorski	miejsko-wiejska	20	Police	miejsko-wiejska
9	Wolin	miejsko-wiejska	21	Bielice	wiejska
10	M. Koszalin	miejska	22	Stare Czarnowo	wiejska
11	Będzino	wiejska	23	M. Szczecin	miejska
12	Wałcz	wiejska	24	Darłowo	miejska
			25	Polanów	miejsko-wiejska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

5.1. Zatrudnienie pomocnicze w jednostce organizacyjnej pomocy społecznej

Jednostki pomocy społecznej, ze względu na brak wyspecjalizowanej kadry, ale też na charakter świadczonych usług i wsparcia, nierzadko korzystają z zatrudnienia lub nieodpłatnej pracy osób bez profesjonalnego przygotowania. Są to wolontariusze bądź osoby skierowane do pracy przez służby zatrudnienia.

Wolontariuszem jest każda osoba (fizyczna), która dobrowolnie i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz uprawnionych organizacji i instytucji na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Wolontariusz musi posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, tylko wtedy, gdy obowiązek ten wynika z przepisów prawnych (obowiązek ten dotyczy np. hospicjów).

W województwie zachodniopomorskim, w roku 2017, liczba wolontariuszy w ośrodkach pomocy społecznej i powiatowych centrach pomocy rodzinie wynosiła 318 osób.

Na podstawie skierowań – porozumień z urzędami pracy na tzw. staże, roboty publiczne, prace interwencyjne i inne aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, w 2017 r. w jednostkach pomocy społecznej zatrudniano 193 osoby. Ponadto, w roku oceny w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej odbywało staż 106 osób.

5.2. Zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej w jednostce pomocy społecznej

Na podstawie art. 110a ustawy o pomocy społecznej, w ramach struktury organizacyjnej OPS, może zostać wyodrębniony zespół realizujący prace tego ośrodka w zakresie pracy socjalnej i integracji społecznej. Zespoły te mogą być tworzone przy udziale innych specjalistów, ale działają w strukturach jednostki organizacyjnej pomocy społecznej, a nie - jednostki samorządu terytorialnego.

W województwie zachodniopomorskim, w roku 2017, liczba osób ogółem, pracujących w zespołach pracy socjalnej i integracji społecznej wynosiła 187 przy 28 zespołach. Przewiduje się zmniejszenie liczby osób zaangażowanych w pracę zespołów w roku 2018. Zdecydowana większość członków zespołów, to pracownicy socjalni – 107 osób, a zaledwie 44 – to specjaliści z grupy psychologów, terapeutów, prawników itp.

6. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻECIE JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNGO

Wydatki ogółem na zadania realizowane w ramach polityki społecznej w województwie zachodniopomorskim w roku 2017, tj. roku oceny, oszacowano na poziomie **2 371 175 118 zł**.

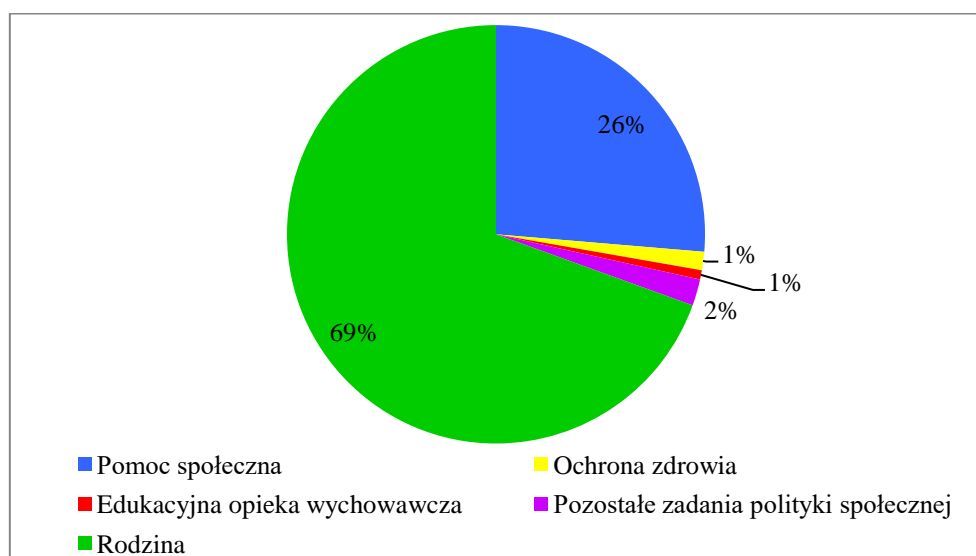
Zgodnie z OZPS, w kolejnych latach wydatki na pomoc społeczną (poszerzoną o wsparcie rodziny, w tym rządowy program „Pomoc państwa w wychowaniu dzieci”) powinny zdecydowanie wzrosnąć. Kształt tabeli finansowej w roku oceny uległ zmianie według nowej klasyfikacji budżetowej. Znaczący procent wydatków generowany jest w ramach ustawy „Pomoc państwa w wychowaniu dzieci”.

Środki finansowe na wydatki w polityce społecznej zebrane ze sprawozdań OZPS można podzielić na następujące działy:

- Rodzina;
- Ochrona zdrowia;
- Pomoc społeczna;
- Pozostałe zadania polityki społecznej;
- Edukacyjna opieka wychowawcza.

Specjalny dodatkowy dział stanowią środki EFS na projekty realizowane przez OPS/PCPR.

Wykres nr 24. Struktura wydatków w polityce społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Ochrona zdrowia

Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej w obszarze ochrony zdrowia dotyczyły przeciwdziałania alkoholizmowi oraz przeciwdziałania narkomanii.

W ramach rozdziału 85154 – na Przeciwdziałanie alkoholizmowi (środki gminy/środki powiatu, własne i zewnętrzne) wydano w 2017 roku 31 886 231 zł, tj. o 1 331 284 zł (4%) więcej niż w roku poprzedzającym ocenę (w 2016 roku - 30 554 947 zł).

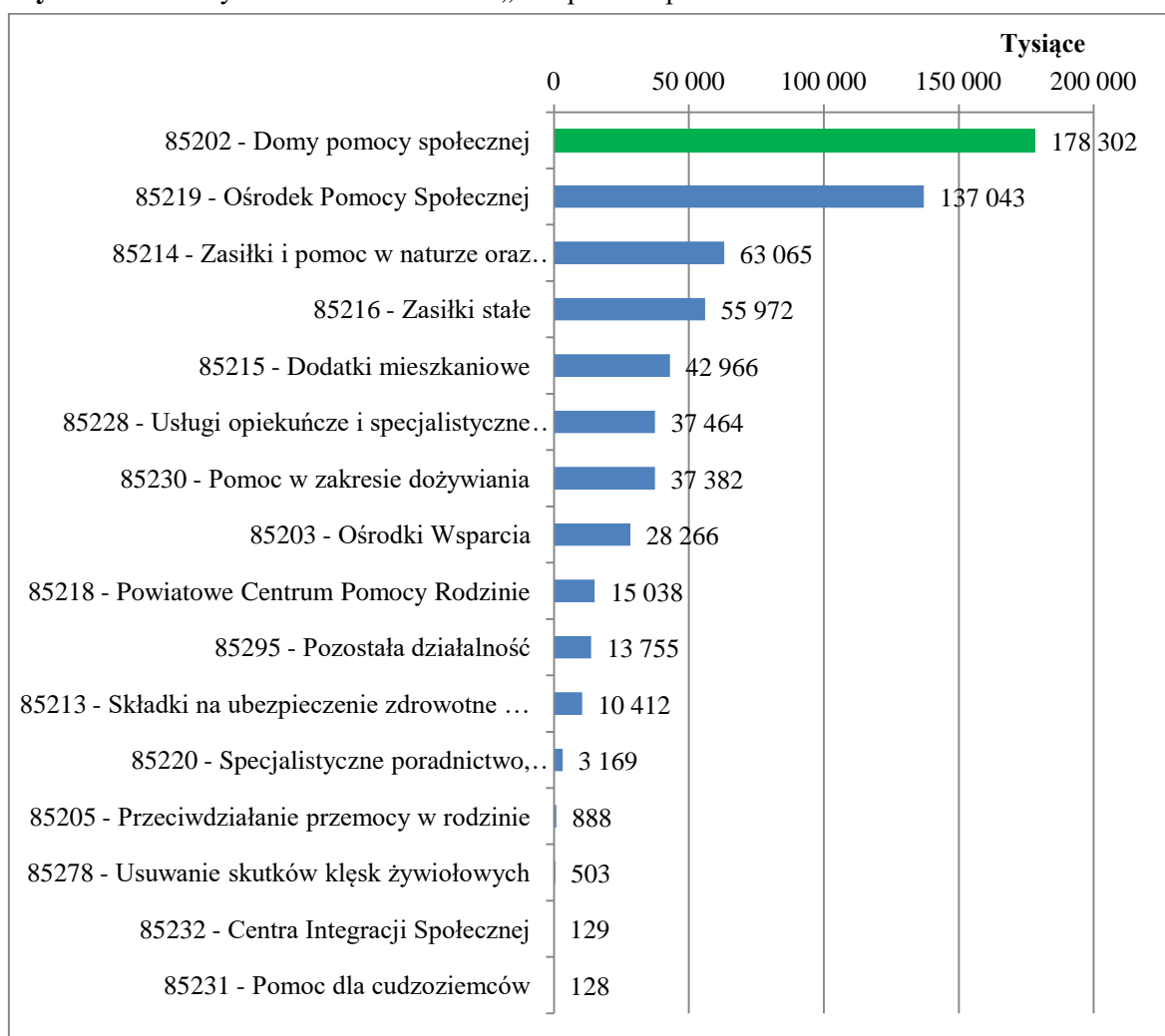
Z kolei wydatki w ramach rozdziału 85153 – Przeciwdziałanie narkomanii (środki gminy/środki powiatu, własne i zewnętrzne) osiągnęły w 2017 roku poziom 1 787 260 zł i wzrosły w porównaniu do roku 2016 (1 592 493 zł).

Pomoc społeczna

Łącznie w ramach działu „852 – Pomoc Społeczna” wydatkowano w 2017 roku kwotę **624 480 406 zł.**, w roku 2016 - **1 359 364 491 zł.** Ze względu na zmianę klasyfikacji budżetowej w odróżnieniu od roku poprzedniego tj. 2016 r., wydatki na zadania realizowane w ramach świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego są od 2017 r. klasyfikowane odrębnie (szczegóły poniżej). Największe wydatki w ramach omawianego paragrafu dotyczą Domów Pomocy Społecznej tj. paragrafu 85202.

Najniższe wydatki na pomoc społeczną dotyczyły pomocy w dla cudzoziemców (85231- 128 383 zł.), centrów integracji społecznej (85232 - 128 830 zł) oraz usuwanie skutków klęsk żywiołowych (85278 - 503 370 zł). Obraz wszystkich wydatków na zadania w ramach działu „852 – pomoc społeczna” w roku 2017 przedstawiany został na poniższym wykresie. Szczegółowa tabela zawierająca dane z tego zakresu znajduje się w aneksie na końcu raportu.

Wykres nr 25. Wydatki w ramach działu „852-pomoc społeczna”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

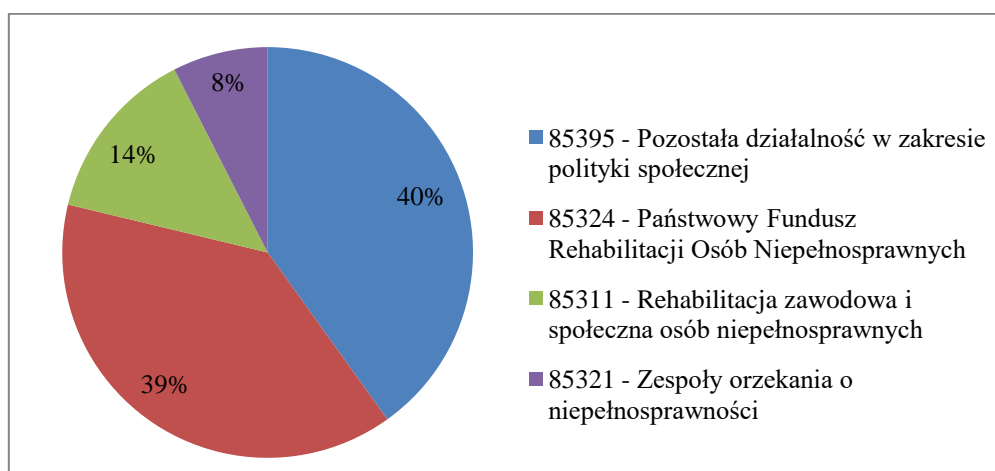
Pozostałe zadania pomocy społecznej

Suma wydatków w dziale „853 Pozostałe zadania w zakresie pomocy społecznej” w 2017 roku osiągnęły poziom **48 441 925 zł.**

Największą część wydatków pochłonęła pozostała działalność w zakresie polityki społecznej (paragraf 85395) – 19 422 252 zł. Najmniejszy udział w wydatkach tego działu stanowiły środki zaksięgowane gw rozdziale 85321 – zespoły orzekania o niepełnosprawności – 3 637 196 zł.

Struktura wszystkich wydatków na zadania w ramach działu „853 Pozostałe zadania w zakresie pomocy społecznej” w roku 2016 przedstawiona została na poniższym wykresie. Szczegółowa tabela zawierająca dane z tego zakresu znajduje się w aneksie na końcu raportu.

Wykres nr 26. Wydatki w ramach działu „853 Pozostałe zadania w zakresie pomocy społecznej”

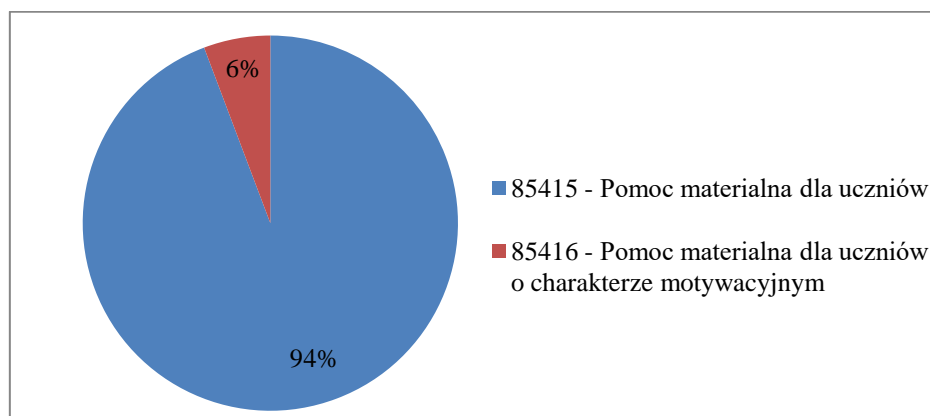

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

Edukacyjna opieka wychowawcza

W zestawieniach finansowych OZPS edukacyjna opieka wychowawcza sprowadza się do pomocy materialnej dla uczniów (85415 – środki gminy/środki powiatu własne i zewnętrzne) oraz paragrafu obowiązującego od roku 2017 – pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym (85416 – środki gminy/środki powiatu własne i zewnętrzne). Na ten cel w roku 2017 wydano 16 928 125 zł.

Wykres nr 27. Wydatki w ramach działu „854 Edukacyjna opieka wychowawcza”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

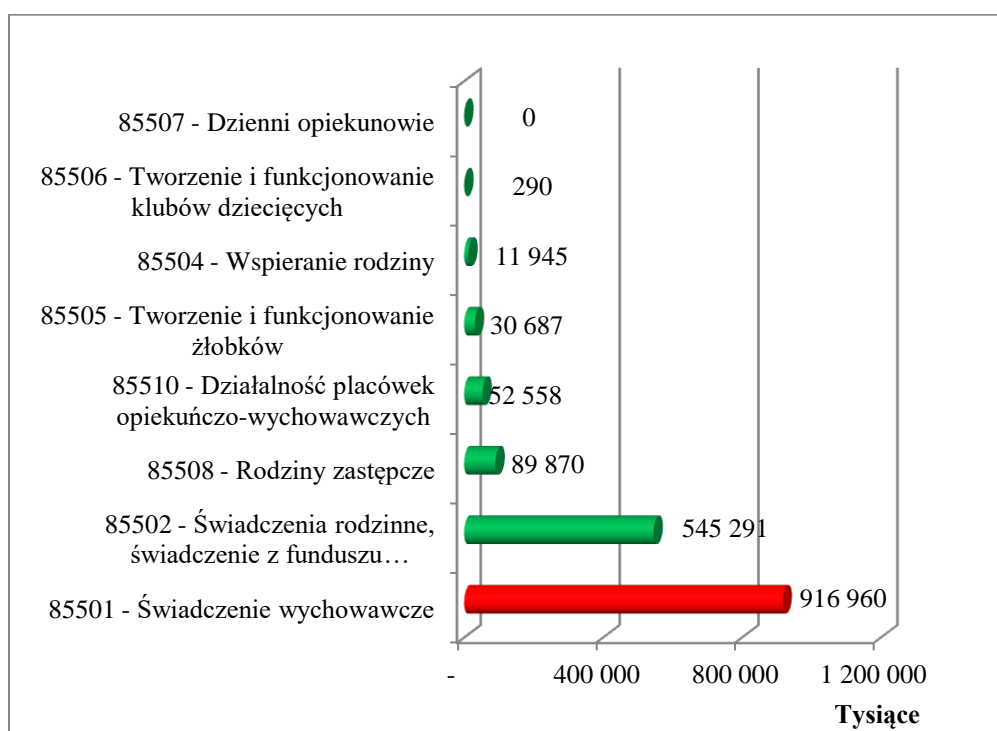
Rodzina

Suma wydatków w dziale „855 Rodzina” w 2017 roku osiągnęła poziom **1 647 601 171 zł**.

Największą część wydatków pochłonęło świadczenie wychowawcze (paragraf 85501) – 916 960 340 zł. Najmniejszy udział w wydatkach tego działu stanowiły środki zaksięgowane w rozdziale 85507 – dzienni opiekunowie – 0 zł.

Struktura wszystkich wydatków na zadania w ramach działu „855 Rodzina” w roku 2017 przedstawiona została na poniższym wykresie. Szczegółowa tabela zawierająca dane z tego zakresu znajduje się w aneksie na końcu raportu.

Wykres nr 28. Wydatki w ramach działu „855 Rodzina”

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z OZPS

7. AKTYWNOŚĆ PROJEKTOWO-KONKURSOWA JEDNOSTKI ORGANIZACYJNEJ POMOCY SPOŁECZNEJ

Informacje zawarte w OZPS dotyczące realizowanych projektów lub programów obejmują:

- projekty wykonywane przez jednostkę organizacyjną pomocy społecznej,
- projekty wykonywane przez organizacje pozarządowe działające na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego,
- projekty wykonywane przez gminę, powiat lub miasto na prawach powiatu w zakresie pomocy i integracji społecznej.

Jednostki samorządu terytorialnego, w sprawozdaniu Ocena Zasobów Pomocy Społecznej (od 2012 roku) przedkładają informacje dot. aktywności projektowo-programowej. Projekty realizowane przez gminy i powiaty zostały podzielone ze względu na źródło finansowania (środki EFS, MRPiPS oraz programy osłonowe).

Analiza sprawozdań OZPS wskazuje, że w województwie zachodniopomorskim w 2017 roku 2 086 osób zostało objętych wsparciem w ramach projektów współfinansowanych z EFS (pomoc i integracja społeczna, edukacja) na łączną kwotę z EFS 8 128 576 zł. W roku 2018 przewiduje się zwiększenie tej kwoty do ponad 40 mln.

Analogiczna sytuacja dotyczy beneficjentów programów osłonowych. W 2017 roku, wsparciem w ramach w/w programów zostało objętych 26 469 beneficjentów. W 2018 roku przewiduje się spadek liczby takich osób o ponad 4 000.

Projekty realizowane ze środków MRPiPS, w 2017 r. objęły wsparciem 3 194 osób w województwie zachodniopomorskim. Przewiduje się, że liczba ta wzrośnie w 2018 r. o ok. 2 500 osób. Niestabilność liczby beneficjentów programów ministerialnych jest spowodowana (podobnie jak w przypadku EFS) – formułą konkursową, a więc trudno przewidzieć, czy w danym roku uda się pozyskać środki na realizację planowanych działań.

8. WSPÓLPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI - ZADANIA ZLECONE W OBSZARZE POMOCY I WSPARCIA

Zapisy ustawy o pomocy społecznej umożliwiają organom wykonawczym jednostek samorządu terytorialnego współpracę z organizacjami społecznymi i pozarządowymi. Art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie definiuje zakres i rodzaj zadań publicznych, w ramach których ustawodawca przewiduje współpracę JST z organizacjami pozarządowymi.

Analiza sprawozdań przesłanych przez gminy i powiaty wskazuje, że ogólna liczba organizacji pozarządowych z którymi współpracuje OPS/PCPR wynosiła w roku oceny 389 organizacji, w 2017 roku, JST zleciły 287 organizacjom pozarządowym realizację zadań w trybie działalności pożytku publicznego (zadania zleczone w obszarze pomocy i wsparcia). W sumie zostało podpisanych 397 zleceń/umów na łączną kwotę 38 480 553 zł. Najwięcej zleceń/umów zostało podpisanych w mieście Szczecin – 157 umów (40% ogółu podpisanych umów), tam również była najwyższa ich łączna wartość – 12 180 186 zł (32% wartości wszystkich zleceń – taka sama, jak w roku 2016). Średnia wartość jednej umowy wynosiła 77 581 zł, przy czym na poziomie województwa średnia wartość jednej umowy wyniosła 96 928 zł.

Zadania w trybie zamówień publicznych zlecono 9 organizacjom pozarządowym. Łączna wartość przekazanych dotacji dla organizacji na realizację ww. zadań wynosiła 981 565 zł.

W 2017 roku, podobnie jak w latach poprzednich, zlecono organizacjom pozarządowym zadania prowadzenia wybranych usług pomocy społecznej. Usługi opiekuńcze realizowane były przez 13 organizacji pozarządowych, a łączna wartość zleceń wynosiła 2 682 124 zł. Średnia wartość jednego zlecenia wynosiła 206 317 zł.

Prowadzenie specjalistycznych usług opiekuńczych zlecono 9 organizacjom pozarządowym. Łączna wartość zleceń wynosiła 617 275 zł. Przeciętnie jedno zlecenie (umowa) wycenione było na 68 586 zł.

Najwięcej zleceń oraz najwyższa łączna ich wartość dotyczyła prowadzenia placówki pomocy społecznej. W 2017 roku 18 organizacji pozarządowych otrzymało dotacje na realizację ww. zadania łącznie w kwocie 14 171 283 zł. Przeciętna wartość zlecenia (umowy) wynosiła 787 293,5 zł.

9. WNIOSKI I REKOMENDACJE

I - Niezmiennie od lat wiodącymi powodami korzystania z pomocy społecznej jest **ubóstwo i bezrobocie**. W 2017 roku, pomimo zmniejszającego się bezrobocia i wprowadzenia w 2016 roku nowego świadczenia wychowawczego, w roku oceny tylko nieznacznie spadła liczba klientów pomocy społecznej, na poziomie ogólnej liczby osób korzystających z pomocy społecznej – 8,7 % (w 2016 r. – 139 818 osób, w 2017 r. 127 578 osób) – tempo tendencji spadkowej jest podobne do roku poprzedniego, w którym zanotowano ten spadek na wysokości 8% (liczba rodzin – 9 %). Wizualizacja wskaźnika liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie (na 1 000 mieszkańców) w gminach potwierdza sytuację w zakresie obszarów administracyjnych z 2016 r. Niepokojącym jest fakt, iż właśnie ubóstwo i bezrobocie to obszary, stanowiące podstawę udzielenia pomocy i wsparcia. W 2016 r. ubóstwo było powodem udzielenia pomocy i wsparcia 58%, a bezrobocie 42% z ogółu rodzin, które je otrzymały. W roku oceny ubóstwo -56%, a bezrobocie - 43,5%. Świadczenie wychowawcze, jakkolwiek nie wlicza się do dochodu rodziny, stanowi jednak jej niezbywalny zasób, który powinien wpłynąć na ogólną sytuację materialną rodziny.

Rekomendacja:

W ocenie ROPS, należałoby wyposażyć pracowników socjalnych w dodatkową wiedzę i narzędzia oddziaływania, które pozwolą na pracę nad motywowaniem klientów pomocy społecznej do zmiany, zarządzania zmianą życiową, aby klienci i rodziny, dzięki dodatkowym świadczeniom, stawali się samodzielni życiowo.

II - Bardzo znamienity i zgodny z diagnozą demograficzną jest wzrost klientów pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym: 2015 – 10 106, 2016 – 11 301, 2017 – 12 986. Zgodnie z danymi GUS i tendencjami obszaru geopolitycznego, w którym znajduje się Polska, notowany jest i będzie wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ogólnej. Przyrost naturalny maleje i osiągnął już ujemne wartości. Zgodnie z danymi GUS „wyniósł prawie -1 tys.; współczynnik kształtował się na poziomie -0,02‰, w stosunku do -0,2‰ w 2016 r. Oznacza to, że 2017 r., w wyniku ruchu naturalnego, na każde 100 tys. ludności kraju ubyły 2 osoby. Na wsi odnotowano przyrost naturalny (ponad 10 tys.), natomiast w miastach ubytek naturalny wyniósł ponad -11 tys.”⁸

Rekomendacja:

*Należy podjąć szeroki wachlarz działań uświadamiających służby socjalne, jak i lokalne samorządy, o konieczności diagnoz lokalnych i wdrażania działań na rzecz potencjału osób starszych, szczególnie z wykorzystaniem instrumentów ekonomii społecznej, by działać uprzedzająco wobec problemów trudności ekonomicznych grupy emerytów i rencistów. Aktywność i pozostawanie w nurcie oddziaływań społeczno – edukacyjno – kulturalnych, odracza etap niesamodzielnosci osób starszych, a więc i kosztów, jakie należy uwzględnić w planowaniu usług na rzecz tej grupy wiekowej. Monitoring dotychczasowych programów oraz ewaluacja ich skutków może wskazać trajektorię dalszych działań i być odpowiedzią na potrzeby odbiorców, którymi w zakresie polityki senioralnej nie są jedynie seniorzy, ale i ich rodziny oraz w szerszej skali - społeczności lokalne. **Badania** opinii i potrzeb społecznych w tej grupie wiekowej oraz ich otoczenia wykażą potencjał aktywizujący lub gasnący.*

---

⁸ Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2017 r. Stan w dniu 31 XII, str. 11.

III - Nadal widoczna jest tendencja przyznawania klientom pomocy społecznej przede wszystkim świadczeń pieniężnych. Średnia wartość poziomu tej formy we wszystkich formach pomocy społecznej w województwie to ponad 60%, są jednak gminy, w których wskaźnik ten sięga 100%! Oznacza to, że nie realizuje się żadnych innych działań usamodzielniających i aktywizujących, poza przyznawaniem świadczeń. Niepokojący jest systematyczny spadek środowisk, w których prowadzono pracę socjalną: 2015 -40 038, 2016-38219, 2017 – 33 714, prognoza na 2018 – 33 142. Niska i wskazująca na tendencję spadkową, jest również liczba zawieranych kontraktów socjalnych: 2015 – 4 859, 2016 – 4 462, 2017 – 4 065. Pomimo prognoz na 2017 r. wykazujący wzrost planowanej liczby kontraktów (do 4 828), w rzeczywistości w roku oceny zanotowany został spadek – zatem tendencja spadkowa jest utrzymana. Prognoza na 2018 – 4 201.

Rekomendacja:

W związku z przepisem dotyczącym pracy z osobami bezdomnymi, rekomendowano w roku poprzednim przeszkolenie pracowników socjalnych w kierunku poprawnego stosowania kontraktu socjalnego wobec tej grupy klientów. Rekomendacja ta wciąż ma swoje uzasadnienie obecnie. Ponadto, należy monitorować pracę z kontraktem we wszystkich pozostałych przypadkach, aby było to narzędzie planowania realnej zmiany sytuacji osoby i rodziny.

IV - Zauważalna jest pozytywna tendencja dotycząca wzrostu liczby placówek wsparcia dziennego funkcjonujących na terenie naszego województwa: 2015 – 137, 2016 – 167, 2017 – 175. Prognoza wykazała tę samą liczbę w roku 2018- 175. Z drugiej jednak strony – mimo zwiększenia liczby placówek, maleją ogólne koszty samorządów na to zadanie. Fakt, iż roczny koszt utrzymania placówki, przeliczony na 1 uczestnika malał na przestrzeni lat: w roku 2015 wynosił jeszcze 3 652 zł (304 zł miesięcznie), a w 2016 – już tylko 2 534 zł (211 zł miesięcznie), uległ nieznacznej zmianie, ponieważ w 2017 r. wyniósł on 2 717 zł (226 zł miesięcznie). Ten drastyczny spadek kosztów mógł mieć odzwierciedlenie w jakości pracy placówek, a co najistotniejsze – w kompetencjach kadry. Z elementarnych zasad pedagogiki społecznej wiadomo, że profilaktyka jest najtańszą formą rozwiązywania problemów społecznych, zatem niepokojący spadek tych wartości oraz jego zahamowanie w 2017 r. może wskazywać na empiryczne zastosowanie wyżej wskazanej zasady.

Rekomendacja:

Należy docierać do samorządów ze schematem i kalkulatorem kosztów działań w obszarze zapewnienia właściwych warunków rozwoju i wychowania dzieciom – w przypadku prowadzenia placówek wsparcia dziennego i pracy asystenckiej z rodziną biologiczną dziecka oraz w przypadku konieczności ponoszenia kosztów pobytu dzieci w pieczy zastępczej. Należy wspierać rozwój sieci tych placówek w regionie.

V - Z otrzymanych danych wynika, że zwiększa się liczba NGO, z którymi współpracują samorzady w obszarze pomocy społecznej. W 2015 roku było ich na terenie województwa 337 w 2016 – 374, 2017 – 389, a planowana liczba NGO w 2018 to 426.

Rekomendacja:

Dalsze działania uświadamiające samorządom korzyści ze współpracy z organizacjami pozarządowymi, jak i stosowania instrumentów zamówień publicznych z wykorzystaniem klauzul społecznych. Należy także prowadzić działania zachęcające organizacje pozarządowe oraz inne podmioty ekonomii społecznej, do podejmowania się działalności w sferze usług

społecznych w środowisku lokalnym. Promocja lokalnego trzeciego sektora poprzez platformę Dobrych Praktyk (vide XV wniosek i rekomendacje), który już podjął współpracę poprzez wykazywanie realizacji wspólnych inicjatyw, może zmotywować pozostałe organizacje do kooperacji z samorządem.

Podjęte działania: polityka sektorowa ROPS nie jest prowadzona w izolacji od sektorów biznesu oraz organizacji pozarządowych. W związku z powyższym w 2016-2017 została zrealizowana w ROPS pierwsza edycja projektu „Ekonomia społeczna kluczem do sukcesu” oraz jego kontynuacja do 2019 r. Pomimo wskazanego okresu, program ten jest wypadkową doświadczeń ROPS w tej dziedzinie z ostatnich lat oraz reakcją na zmieniający się rynek społeczny w regionie.

VI - 25 samorządów nie spełniają ustawowego wymogu zatrudnienia 1 pracownik socjalny na 2000 mieszkańców (w roku 2016 -23). Niepokojąca jest sytuacja występująca w niektórych gminach, w których powodem braku zatrudnienia jest brak kandydatów na stanowisko pracownik socjalnego. Sytuacja taka prawdopodobnie wynika z bardzo niskiego wynagrodzenia otrzymywanego przez pracowników socjalnych, niskiego prestiżu zawodu oraz zbyt wysoko ustawionych wymagań formalnych, ustawowych.

Rekomendacja:

Skierować do ustawodawców postulat, by przywrócić rozwiązania funkcjonujące w kraju do roku 2004, kiedy to uprawnienia do wykonywania zawodu pracownika socjalnego miał każdy absolwent kończący studia na kierunkach: pedagogika, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie, jak i oczywiście praca socjalna. Zasadnym wydaje się, przy uwzględnieniu takiego rozwiązania, wprowadzanie obowiązku kończenia specjalizacji I stopnia w zawodzie pracownika socjalnego w ciągu pierwszy 3 lat od chwili zatrudnienia, lub rocznych studiów podyplomowych z pracy socjalnej. Rozwiązanie to było przedmiotem dyskusji z kadrą pomocy społecznej w województwie.

VII - Aktualnie widoczne jest niewielkie zainteresowanie w środowisku pracowników socjalnych poszerzania dla wykształcenia poprzez specjalizację I i II stopnia. Istotnym powodem takiego stanu rzeczy jest brak gratyfikacji finansowych związanych z ukończeniem specjalizacji. Ponadto, zmiany proponowane w poprzednim projekcie ustawy o pomocy społecznej wprowadzały zupełnie inne specjalizacje, niż obecnie, co również działa zniechęcająco.

Rekomendacja:

Skierować do Centralnej Komisji Egzaminacyjnej postulat zmiany zakresu specjalności I i II stopnia, tak, by odpowiadały na obecne wyzwania pracy socjalnej, ale też zainicjowanie zmian do ustawy o pomocy społecznej mechanizmu awansu zawodowego pracowników socjalnych, by zwiększyć motywację do zawodowego rozwoju służb społecznych, jak i uczynić ten obszar „organizacją uczącą się”. Tego wymagają zmiany społeczne, technologiczne i kulturowe w kraju, jak i w Europie.

VIII - W 2017 roku nieznacznie zwiększyła się liczba zatrudnionych asystentów rodziny w województwie: (dla porównania: 2015 – 223) 2016 – 210, 2017 - 213. Wskutek nawet tak nieznacznej zmiany – zanotowano wzrost liczby rodzin objętych asystenturą: (dla porównania: 2015 – 2 623) 2016 – 2 579, 2017 – 2 635, jednak już liczba rodzin przypadająca na jednego asystenta, choć

nieznacznie, to jednak rośnie: (dla porównania: 2015 – 11,7) 2016 – 12,2, 2017 – 12,4. Jest to zjawisko niekorzystne, biorąc szczególnie pod uwagę fakt, iż asystentami są z reguły osoby młode, bezpośrednio po studiach, które nie są objęte systemem szkoleń i wsparcia zawodowego. Złożenie tych danych z informacjami o wzroście liczby dzieci trafiających do pieczy zastępczej, jest szczególnie niepokojące. Trudno dociec stanu rzeczy, temat wymaga zgłębienia. Podobnie jak w przypadku pracowników socjalnych, zawód asystenta rodziny nie niesie ze sobą prestiżu i godnych zarobków. Nie jest objęty systemem awansu zawodowego. Ze względu na krótki czas od powołania asystentury rodzinnej (5 lat), grupa zawodowa asystentów nie wypracowała jeszcze szczególnych ram funkcjonowania, specyficznych narzędzi, form wspierania zawodowego i rozwoju. O ile pracownicy socjalni, przynajmniej z mocy ustawy, mają dostęp do superwizji wspierającej ich pracę, o tyle asystenci – nie.

Rekomendacja:

Skierować do ustawodawców postulat rozwinięcia kwestii wsparcia, doskonalenia i awansu zawodowego asystentów, w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Podjęte działania: ROPS organizował nieodpłatne studia podyplomowe sprofilowane dla pracowników socjalnych celem podnoszenia ich kwalifikacji i budowy kapitału ludzkiego, w szczególności dot. specjalizacji 2-ego stopnia w zawodzie. W tym zakresie zanotowano wzrost liczby tych pracowników z 30 w 2016 r. do 45 w roku oceny. Ponadto, przy Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, działa Regionalna Komisja Egzaminacyjna do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych.

IX - Nadal na terenie naszego województw funkcjonuje niewystarczająca liczba Ośrodków Interwencji Kryzysowej (OIK). Zgodnie z obowiązującym prawem, na terenie każdego powiatu powinna taka jednostka funkcjonować. W 2016 roku w województwie funkcjonowało 14 OIK, w 2017 - 13. Dodatkowo, większość z nich nie funkcjonuje całodobowo, czy przynajmniej w wydłużonym czasie pracy, co znacząco utrudnia a czasem uniemożliwia mieszkańcom uzyskanie skutecznego wsparcia w realnych sytuacjach kryzysowych, po godzinach pracy PCPR.

Rekomendacja:

Uświadamić samorządy powiatowe w zakresie konieczności powoływania OIK oraz realnego rozwiązywania problemów mieszkańców. Upowszechniać dobre praktyki z regionu (vide XV wniosek i rekomendacje).

X - Działania, mające na celu wsparcie rodzin w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w 2017 r. poskutkowały spadkiem liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej do liczby 4 867 (dla porównania: 2015 – 4152, 2016 – 5215). Wciąż obserwuje się **spadek liczba miejsc w rodzinnej pieczy** zastępczej. Systematycznie rośnie liczba dzieci umieszczanych w pieczy instytucjonalnej. W ramach narzędzia OZPS, brakuje informacji o liczbie dzieci trafiających do instytucji, jak i powracających do rodzin biologicznych. W województwie zachodniopomorskim, większość dzieci umieszczana w rodzinnej pieczy zastępczej jest kierowana do rodzin spokrewnionych. Z danych Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego wynika, iż w regionie ma miejsce zjawisko oddawania do instytucjonalnych form dzieci z pieczy rodzinnej. W roku 2017, takich przypadków

w województwie odnotowano 60 (w 2016 r.-56), z czego 12 dzieci trafiło do placówek z rodzin spokrewnionych, a 11 z rodzin niezawodowych (w 2016 r. odpowiednio – 14 i 15 dzieci).

Rekomendacja:

Aby ograniczyć zjawisko niekorzystnego migrowania dzieci z rodzinnych form pieczy do instytucjonalnych, należy wdrożyć system szkoleń dla osób prowadzących rodzinne formy – zarówno niezawodowych i spokrewnionych, jak i do rodzin zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka. Ustawowe wyłączenie rodzin spokrewnionych z konieczności odbycia szkolenia do pełnienia roli rodziny zastępczej, niesie szkodliwe skutki społeczne dla młodych ludzi, którzy często w najtrudniejszym wieku rozwojowym, raz pozbawione opieki rodziców biologicznych, drugi raz przechodzą traumę zmiany miejsca i warunków wychowania. Warto nadmienić, iż w latach 2010 – 2017, właśnie z rodzin spokrewnionych, do placówek trafiło łącznie 144 dzieci.

Podjęte działania: od 2017 roku w ROPS jest realizowanych kilka projektów skierowanych do szeroko pojętej pieczy zastępczej m.in. „Zintegrowane wsparcie dla rodzin i pieczy zastępczej”, „Kurs na Rodzinę”, „Akademia Rodzica Zastępczego” oraz projekt „Nawigator Samodzielności” w ramach w/w projektów są zrealizowane takie zadania jak np. „Regionalny Akademii Rodziny”, „Turnusy Aktywizujące dla Rodzin”, „Akademia Relacji”, „Akademia Dobrego Rodzica Zastępczego” oraz „Internetowa Akademia Rodziny”. Głównym celem projektów jest zwiększenie dostępności usług społecznych w szczególności usług środowiskowych, opiekuńczych, usług wsparcia w usamodzielnianiu osób opuszczających pieczę zastępczą oraz usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej dla osób zagrożonych ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym oraz zwiększenie dostępu do usług wsparcia rodziny dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą z terenu województwa zachodniopomorskiego.

XI - Od 2015 do 2016 roku nie zmieniła się liczb rodzin zastępczych specjalistycznych – 16. W 2017 r. osiągnęła ona liczbę 14. Maleje natomiast liczba pogotowi opiekuńczych z 45 w 2015 r. do 39 w 2016 r. i do 33 w 2017 r. Biorąc pod uwagę fakt, że jest to forma przeznaczona do sprawowania opieki nad niemowlakami oraz małymi dziećmi, należałoby ustalić, jakie są przyczyny takiego stanu rzeczy. Z drugiej strony, pozytywnie należy ocenić wzrost liczby rodzinnych domów dziecka: 2015 – 48, 2016 – 56, 2017 – 60.

Rekomendacja:

Ze względu na bardzo słaby rozwój sektora rodzinnej pieczy zastępczej, a ciągle rosnącą liczbę dzieci potrzebujących wsparcia w takich rodzinach, aby uchronić je przed koniecznością umieszczenia w instytucjonalnych formach pieczy, należy pilnie opracować strategię pozyskiwania rodzin zastępczych zawodowych i przeprowadzić w województwie szeroko zakrojoną kampanię edukacyjną pokazującą zarówno wzorce dobrze funkcjonującej rodziny, jak i efekt emocjonalny oraz społeczny z bycia rodziną zastępczą.

XII - Systematycznie wzrastają koszty związane z prowadzeniem domów pomocy społecznej (DPS): 2015 – 147 891 971 zł, 2016 – 164 709 415 zł, 2017 – 178 302 176 zł. W chwili obecnej, w niektórych gminach ponad 50% budżetu pomocy społecznej pochłaniają opłaty gminy za miejsca w DPS. Jednocześnie, nadal prawie 500 (482) osób oczekuje na przyznanie miejsca w domu pomocy. Pojawiają się trudności w umieszczaniu tam osób po pobytach w szpitalach czy w zakładach

opiekuńczo-leczniczych. Nierzadko, pomimo iż pacjent pilnie wymaga opieki lekarsko-pielęgniarskiej, przedstawiciele ochrony zdrowia wymuszają na jednostkach pomocy społecznej przyznanie miejsca w DPS, w trybie nagłym. Uzasadniają takie postępowanie brakiem miejsc w zakładach opiekuńczo-leczniczych. Świadczy o ewidentnie o braku rozwiązań w systemie opiekuńczym nad osobami starszymi. Brakuje zarówno miejsc w ZOL-ach jak i DPS-ach. Sytuacja zapewne mogłaby wyglądać inaczej, gdyby w Polsce, a szczególnie w regionie, rozpowszechniona była forma opieki środowiskowej nad osobą starszą. To rozwiązanie, dobrze znane w krajach Europy Zachodniej, przynosi wiele korzyści społecznych, ale też ekonomicznych. Pobyt w DPS (także w ZOL) jest najdroższą formą usług wobec osoby starszej. Podobny wzrost nakładów widoczny jest w pozycji Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze: 2015 – 29 336 732 zł, 2016 – 32 193 090 zł, **2017 - 37 463 625 zł.**

Rekomendacja:

W dalszym ciągu upowszechniać inne niż instytucjonalne formy opieki nad osobami starszymi - rodzinne DPS, usługi świadczone w środowisku, systemy typu telemedycyna i teleopieka. Zainicjować okrągły stół służb pomocy społecznej i opieki zdrowotnej na rzecz wypracowania „wartości dodanej” w postaci powiązania usług dwóch systemów.

Podjęte działania: niezależnie od rozwiązań systemowych, nie jest pomijana podstawowa i najważniejsza wartość polityki Społecznej: więzi międzyludzkie, szczególnie rodzinne. W omawianym w ww. wniosku i rekomendacji zakresie ROPS, spełniając rolę jednostki samorządowej, od stycznia 2018 r. prowadzi m.in. projekt dot. wsparcia osób, opiekujących się osobami niesamodzielnymi pn. „Dobre wsparcie”.

XIV - Liczba publicznych i niepublicznych żłobków, oddziałów żłobkowych, klubów dziecięcych, na terenie województwa systematycznie rośnie. Jednakże, przyrost liczby żłobków w województwie nie wpłynął istotnie na zmniejszenie liczby dzieci, którym nie przyznano miejsca w żłobku. Tempo wzrostu popytu na usługi opiekuńcze nad dziećmi do 3 lat jest znacznie szybsze od przyrostu placówek, które takie usługi świadczą, a przede wszystkim, od liczby miejsc w tych placówkach. Jedną z przyczyn takiej sytuacji może być fakt, iż nowopowstałe żłobki to placówki małe, mogące przyjąć znacznie mniejszą liczbę dzieci niż obiekty dotychczas istniejące – średnia wielkość nowopowstałego żłobka to 36 miejsc.

Rekomendacja

Ze względu na powyższe, adekwatną reakcją na potrzeby społeczne klientów w tym zakresie jest dostosowanie tempa, na podstawie danych dot. przyrostu naturalnego, tworzenia stosownych placówek lub tworzenia tych placówek z możliwością doraźnego zwiększenia liczby miejsc.

Planowane działania: w ramach dobrych praktyk planuje się podjęcie działań na przykładzie projektu Maluch – z Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

XV - Na usługę tłumacza języka migowego i tłumacza – przewodnika wydano 658 566 zł, z czego 99% w powiecie koszański.

Rekomendacja

Jako przykład dobrych praktyk upowszechnić aktywność w tym obszarze powiatu koszańskiego. Stworzenie platformy informacyjno-edukacyjnej oferującej przykłady dobrych

praktyk, nawiązywania partnerstw celem ich wdrożenia pozwoli na nawiązywanie współpracy w przyjaznym środowisku, docelowo wszystkich sektorów. Ponadto, może być początkiem wspólnego pozyskiwania funduszy przez podmioty, zarejestrowane na platformie oraz partnerów spoza województwa, jak i kraju.

Ponadto, w ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych Uchwałą nr XXII/365/17 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 25 kwietnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych pn. „Region wyrównanych szans”. Dokument ma obowiązywać do 2022 r., przy czym zakłada się możliwość jego aktualizacji.

10. SPIS WYKRESÓW, MAP I TABEL

Wykres nr 1. Struktura ludności według płci i ekonomicznych grup wieku w 2017 roku	4
Wykres nr 2. Bezrobotni w Województwie Zachodniopomorskiem.....	5
Wykres nr 3. Liczba miejsc w żłobkach do liczby dzieci którym nie przyznano miejsca.	6
Wykres nr 4. Liczba beneficjentów pomocy społecznej w podziale na wiek, na terenie województwa....	7
Wykres nr 5. Liczba beneficjentów pomocy społecznej w podziale na płeć na terenie województwa.....	7
Wykres nr 6. Liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1000 mieszkańców, według powiatów	8
Wykres nr 7. Liczba osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie, na każde 1000 mieszkańców w latach 2014-2017 w województwie [w osobach]	8
Wykres nr 8. Odsetek osób, którym przyznano świadczenia pieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty [%].	9
Wykres nr 9. Odsetek osób, którym przyznano świadczenia niepieniężne w liczbie osób, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty [%].	10
Wykres nr 10. Liczba osób w rodzinach, z którymi przeprowadzono wywiad środowiskowy na każde 1000 mieszkańców w podziale na powiaty.	11
Wykres nr 11. Odsetek osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa w liczbie osób w rodzinach, którym przyznano świadczenia ogółem w podziale na powiaty [%].	12
Wykres nr 12. Bezrobocie wśród beneficjentów pomocy społecznej oraz bezrobocie ogółem wg powiatów na koniec 2017 r. [%].	12
Wykres nr 13. Średnia kwota jednego zasiłku stałego dla osoby samotnie gospodarującej w podziale na powiaty [zł].	16
Wykres nr 14. Średnia kwota jednego zasiłku stałego dla osoby w rodzinie w podziale na powiaty [zł].	16
Wykres nr 15. Średnia kwota jednego zasiłku okresowego w podziale na powiaty [zł].	17
Wykres nr 16. Liczba rodzin oraz dzieci ogółem w rodziny pieczy zastępczy.	21
Wykres nr 17. Liczba osób usamodzielnionych w 2017 r.	22
Wykres nr 18. Pomoc pieniężna (kwota świadczeń) na usamodzielnienia w 2017 r.	22
Wykres nr 19. Pomoc pieniężna (kwota świadczeń) na kontynuowanie nauki w 2017 r.	22
Wykres nr 20. Pomoc pieniężna (kwota świadczeń) na zagospodarowanie w 2017 r.	23
Wykres nr 21. Podział zasiłku w ramach zasiłku pielęgnacyjnego [zł] w roku 2017 r.	26
Wykres nr 22. Średnia kwota świadczenia dodatku mieszkaniowego w porównaniu do średniej wojewódzkiej na gospodarstwo domowe w roku 2017 r. w podziale na powiaty.	28
Wykres nr 23. Struktura zatrudnienia w pomocy społecznej.	36
Wykres nr 24. Struktura wydatków w polityce społecznej.	39
Wykres nr 25. Wydatki w ramach działu „852-pomoc społeczna”.	40

Wykres nr 26. Wydatki w ramach działu „853 Pozostałe zadania w zakresie pomocy społecznej”	41
Wykres nr 27. Wydatki w ramach działu „854 Edukacyjna opieka wychowawcza”	41
Wykres nr 28. Wydatki w ramach działu „855 Rodzina”	42
Mapa nr 1. Rozmieszczenie środowiskowych domów samopomocy w roku 2017 r. w podziale na powiaty	30
Mapa nr 2. Rozmieszczenie domów pomocy społecznej w roku 2017 r. w podziale na powiaty.....	31
Mapa nr 3. Rozmieszczenie placówek opiekuńczo – wychowawczych ogółem w roku 2017 w podziale na powiaty.	32
Mapa nr 4. Rozmieszczenie warsztatów terapii zajęciowej w roku 2017 r. w podziale na powiaty.....	34
Mapa nr 5. Liczba pracowników socjalnych przypadających na 2000 mieszkańców.	37
Mapa nr 6. Wskaźnik liczby osób w rodzinach, którym przyznano świadczenie na każde 1000 mieszkańców w gminach.....	46
Tabela nr 1. Samorządy niespełniające kryterium ustawy (1 pracownik socjalny/2 tys. mieszkańców)	38

Aneks

I.	Dane o sytuacji demograficznej i społecznej	56
II.	Dane o korzystających z pomocy i wsparcia	58
A.	Gmina - zadania OPS oraz MOPS, MOPR	61
B.	Powiat - zadania PCPR oraz MOPR	64
III.	Inne rodzaje pomocy i świadczeń	68
IV.	Zasoby instytucjonalne pomocy i wsparcia	70
V.	Kadra jednostki organizacyjnej pomocy społecznej	75
A.	Zatrudnienie pomocnicze w jednostce organizacyjnej pomocy społecznej	76
B.	Zespoły pracy socjalnej i integracji społecznej w jednostce pomocy społecznej	76
VI.	Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego	77
VII.	Aktywność projektowo-konkursowa jednostki organizacyjnej pomocy społecznej	80
VIII.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi - zadania zlecone w obszarze pomocy i wsparcia ...	81

I. DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ I SPOŁECZNEJ

DANE O SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ i SPOŁECZNEJ (stan na 31.XII)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
MIESZKAŃCY (w osobach)				
Ogółem	1	1 710 482	1 706 579	1 695 568
KOBIETY				
Ogółem	2	878 189	876 590	873 848
Wiek 0-17	3	144 519	143 719	143 434
Wiek 18-59	4	503 642	491 725	490 822
Wiek 60 lat i więcej	5	230 028	241 146	239 592
MĘŻCZYŹNI				
Ogółem	6	832 293	829 989	821 720
Wiek 0-17	7	152 100	151 247	151 004
Wiek 18-64	8	575 869	565 512	558 192
Wiek 65 lat i więcej	9	104 324	113 230	112 524
RYNEK PRACY				
Bezrobotni ogółem	10	65 842	52 599	51 290
Bezrobotni długotrwale ogółem	11	35 487	28 774	28 251
Bezrobotni ogółem z prawem do zasiłku	12	11 001	8 644	8 506
INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA				
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	13	49 106	47 740	47 015
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy	14	6 978	6 020	5 925
w tym z wiersza 13: Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	15	6 447	6 781	6 980
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	16	7 422	6 260	7 266
Liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	17	1 780	1 795	1 833
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	18	137	146	156
Liczba opiekunów dziennych do dzieci	19	19	21	33
Liczba miejsc w żłobkach (żłobki, kluby dziecięce, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	20	4 913	5 235	5 834
Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc w żłobku (żłobek, klub dziecięcy, oddziały żłobkowe w przedszkolach)	21	1 841	2 520	2 575
Powody nie przyznania miejsca w żłobku				
brak wolnych miejsc	22	301	462	386
brak żłobków	23	0	0	0
brak lokalizacji na żłobki	24	0	0	0

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
Liczba przedszkoli (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	25	736	742	747
Liczba miejsc w przedszkolach (przedszkola wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach)	26	51 049	50 667	51 676
Liczba dzieci, którym nie przyznano miejsc w przedszkolu wg złożonych wniosków	27	546	258	136
Powody nie przyznania miejsca w przedszkolu				
Brak wolnych miejsc	28	345	129	27
Wiek dziecka	29	11	6	0
Brak pełnej wymaganej dokumentacji	30	2	1	0
Inne - niespełnienie innych wymogów formalnych	31	7	0	2
Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży - ogółem	32	1 159	1 124	1 146
Z tego: (wiersze "Przyszkolne" i "Pozaszkolne")				
Przyszkolne	33	337	345	350
Pozaszkolne	34	822	779	796
Liczba klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów	35	291	293	302
Liczba hospicjów	36	5	6	6
Liczba ośrodków dla cudzoziemców	37	0	0	0

* Wielkość prognozy nie dotyczy wartości przyrostu lub spadku. W przypadku braku możliwości oszacowania wielkości liczbowych dla prognozy należy wpisać liczby odpowiadające danym z kolumny "Rok oceny"

II. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA

DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA (w całym okresie sprawozdawczym)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM UDZIELONO POMOCY I WSPARCIA				
Liczba osób	1	139 818	127 578	121 886
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE				
Liczba osób	2	80 124	74 509	70 493
W tym: osoby długotrwale korzystające	3	45 374	40 680	37 348
Wiek 0-17	4	22 526	20 337	19 160
Wiek produkcyjny *	5	45 566	40 186	37 301
Wiek poprodukcyjny **	6	11 301	12 927	12 341
Liczba rodzin	7	56 463	51 464	48 530
Liczba osób w rodzinach	8	132 265	113 293	107 994
w tym: KOBIECY (z wierszy 2-6)				
Ogółem	9	43 688	39 055	36 808
W tym: osoby długotrwale korzystające	10	24 997	21 579	20 609
Wiek 0-17	11	11 191	10 008	9 523
Wiek 18-59	12	24 737	20 334	19 055
Wiek 60 lat i więcej	13	7 490	8 718	8 277
w tym: MĘŻCZYŹNI (z wierszy 2-6)				
Ogółem	14	36 155	34 579	32 820
W tym: osoby długotrwale korzystające	15	20 162	18 832	16 942
Wiek 0-17	16	11 390	10 329	9 839
Wiek 18-64	17	20 786	19 982	18 796
Wiek 65 lat i więcej	18	3 800	4 268	4 132
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE PIENIĘŻNE				
Liczba osób ogółem	19	49 743	43 944	41 212
Liczba rodzin	20	45 922	41 110	38 604
Liczba osób w rodzinach	21	102 970	86 205	80 579
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM PRYZNANO ŚWIADCZENIE NIEPIENIĘŻNE				
Liczba osób ogółem	22	36 324	30 891	29 389
Liczba rodzin	23	24 003	21 035	20 054
Liczba osób w rodzinach	24	71 447	58 912	55 688
OSOBY I RODZINY, Z KTÓRYMI PRZEPROWADZONO WYWIAD ŚRODOWISKOWY				
Liczba osób ogółem	25	70 596	63 123	59 798
Liczba rodzin	26	61 703	55 442	52 168
Liczba osób w rodzinach	27	137 834	117 913	111 006
POWODY UDZIELENIA POMOCY I WSPARCIA				
UBÓSTWO				
Liczba rodzin	28	32 706	29 018	26 999
Liczba osób w rodzinach	29	75 728	63 684	59 328
BEZROBOCIE				
Liczba rodzin	30	26 695	22 407	20 687
Liczba osób w rodzinach	31	71 581	58 039	53 740

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ				
Liczba rodzin	32	19 199	18 711	17 508
Liczba osób w rodzinach	33	36 071	33 727	31 631
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA				
Liczba rodzin	34	21 132	21 816	20 865
Liczba osób w rodzinach	35	39 100	38 547	37 085
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH				
Liczba rodzin	36	7 659	6 832	6 359
Liczba osób w rodzinach	37	27 093	23 691	22 485
ALKOHOLIZM				
Liczba rodzin	38	4 291	4 133	3 713
Liczba osób w rodzinach	39	7 789	7 073	6 413
NARKOMANIA				
Liczba rodzin	40	233	266	253
Liczba osób w rodzinach	41	339	394	373
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA				
Liczba rodzin	42	4 877	4 150	3 698
W TYM: WIELODZIETNOŚĆ				
Liczba rodzin	43	2 926	2 442	2 354
BEZDOMNOŚĆ				
Liczba rodzin	44	2 801	2 708	2 559
Liczba osób w rodzinach	45	3 241	3 058	2 892
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO				
Liczba rodzin	46	904	751	724
Liczba osób w rodzinach	47	1 309	1 114	1 073
ZDARZENIA LOSOWE				
Liczba rodzin	48	333	323	286
Liczba osób w rodzinach	49	801	745	688
KŁĘSKI ŻYWIOŁOWE I EKOLOGICZNE				
Liczba osób	50	1	184	17
SIEROCTWO				
Liczba rodzin	51	58	51	46
Liczba osób w rodzinach	52	153	113	104
PRZEMOC W RODZINIE				
Liczba rodzin	53	1 288	1 497	1 348
Liczba osób w rodzinach	54	3 999	4 538	3 963
OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI				
Liczba rodzin	55	3	3	0
USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ				
USŁUGI OPIEKUŃCZE OGÓLEM				
Liczba osób	56	5 591	5 847	5 829
Liczba świadczeń	57	1 653 902	1 777 259	1 802 012
Kwota świadczeń w złotych	58	28 907 124	35 229 676	36 110 807

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
W TYM: SPECJALISTYCZNE (wiersze 59 - 61)				
Liczba osób	59	333	207	215
Liczba świadczeń	60	53 768	57 729	58 422
Kwota świadczeń w złotych	61	1 180 656	1 233 506	1 275 958
SPECJALISTYCZNE USŁUGI DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI				
Liczba osób	62	519	518	471
Liczba świadczeń	63	137 229	134 760	122 433
Kwota świadczeń w złotych	64	3 871 957	3 894 851	3 533 674
PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE				
Liczba rodzin	65	6 622	5 471	4 906
Liczba osób w rodzinach	66	18 047	14 532	13 284
PRACA SOCJALNA				
Liczba rodzin	67	38 219	33 714	33 142
Liczba osób w rodzinach	68	86 821	74 951	72 705
INTERWENCJA KRYZYSOWA				
Liczba rodzin	69	807	726	674
Liczba osób w rodzinach	70	2 038	1 769	1 593
KONTRAKT SOCJALNY				
Liczba zawartych kontraktów socjalnych - ogółem	71	4 462	4 065	4 201
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym - ogółem	72	6 563	5 659	5 844
(z wiersza 71) Liczba zawartych kontraktów socjalnych część A	73	X	3 317	3 440
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym część A	74	X	4 390	4 485
(z wiersza 71) Liczba zawartych kontraktów socjalnych część B	75	X	698	739
Liczba osób objętych kontraktem socjalnym część B	76	X	808	835
(z wiersza 72) Liczba osób objętych kontraktem socjalnym w Klubie Integracji Społecznej - ogółem	77	380	220	270
PROJEKT SOCJALNY				
Liczba realizowanych projektów socjalnych	78	X	54	66
Liczba osób objętych projektami socjalnymi	79	X	1 562	2 064

* wiek produkcyjny: kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni 18-64 lat

** wiek poprodukcyjny: kobiety w wieku 60 i więcej, mężczyźni 65 i więcej

A. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA
(GMINA - ZADANIA OPS ORAZ MOPS, MOPR)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE Z POMOCY SPOŁECZNEJ				
ZASIŁEK STAŁY				
Liczba osób	1	11 401	11 453	10 562
Liczba świadczeń	2	114 177	113 309	102 693
Kwota świadczeń w złotych	3	57 108 849	56 472 390	49 915 448
W tym: (wiersze 4-6)				
Zasiłek stały dla osób samotnie gospodarujących				
Liczba osób	4	9 246	9 354	8 612
Liczba świadczeń	5	93 567	94 543	85 167
Kwota świadczeń w złotych	6	50 479 737	50 592 530	44 036 681
W tym: (wiersze 7-9)				
Zasiłek stały dla osoby w rodzinie				
Liczba osób	7	2 277	2 104	1 953
Liczba świadczeń	8	20 610	18 766	17 526
Kwota świadczeń w złotych	9	6 629 112	5 879 860	5 878 767
ZASIŁEK OKRESOWY				
Liczba osób	10	25 667	21 416	19 650
Liczba świadczeń	11	141 055	119 168	107 755
Kwota świadczeń w złotych	12	45 968 901	37 238 069	34 066 069
W tym: (wiersze 13-24)				
Zasiłek okresowy z tytułu bezrobocia				
Liczba osób	13	19 172	15 276	14 017
Liczba świadczeń	14	103 203	82 003	76 054
Kwota świadczeń w złotych	15	36 316 824	28 111 400	26 263 826
Zasiłek okresowy z tytułu długotrwałej choroby				
Liczba osób	16	3 453	3 523	3 276
Liczba świadczeń	17	12 356	12 798	11 912
Kwota świadczeń w złotych	18	3 331 047	3 447 695	3 276 319
Zasiłek okresowy z tytułu niepełnosprawności				
Liczba osób	19	2 834	2 618	2 479
Liczba świadczeń	20	13 854	13 650	12 927
Kwota świadczeń w złotych	21	2 508 606	2 288 875	2 244 797
Zasiłek okresowy z tytułu możliwości utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego				
Liczba osób	22	39	66	73
Liczba świadczeń	23	110	134	220
Kwota świadczeń w złotych	24	29 545	40 338	71 313
Zasiłek okresowy kontynuowany niezależnie od dochodu na podstawie art. 38 ust. 4a i 4b				
Liczba osób	25	8	1	6
Liczba świadczeń	26	14	1	6
Kwota świadczeń w złotych	27	2 652	78	3 078

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
ZASIŁEK CELOWY OGÓŁEM				
Liczba osób	28	39 247	34 750	31 915
Kwota świadczeń w złotych	29	35 090 299	35 141 190	30 628 634
W tym: ZASIŁEK CELOWY PRYZNANY W RAMACH PROGRAMU WIELOLETNIEGO "POMOC PAŃSTWA W ZAKRESIE DOŻYWIANIA"				
Liczba osób	30	25 373	22 868	21 429
Liczba świadczeń	31	112 378	110 315	105 216
Kwota świadczeń w złotych	32	19 702 984	20 635 887	19 110 794
ZASIŁKI CELOWE PRYZNANE NIEZALEŻNIE OD DOCHODU na podstawie art. 39a ust. 1 i 2				
Liczba osób	33	12	33	37
Kwota świadczeń w złotych	34	5 828	18 645	19 850
ŚWIADCZENIA NIEPIENIĘŻNE Z POMOCY SPOŁECZNEJ				
POSIŁEK OGÓŁEM				
Liczba osób	35	30 443	24 849	23 309
Liczba świadczeń	36	3 902 933	3 340 632	3 514 724
Kwota świadczeń w złotych	37	22 527 167	19 216 368	18 372 521
W TYM: DLA DZIECI				
Liczba osób	38	24 680	19 618	18 300
Liczba świadczeń	39	3 017 692	2 379 637	2 253 066
Kwota świadczeń w złotych	40	16 759 574	13 740 004	12 646 108
W tym: (z wierszy 35-37) POSIŁEK - świadczenie przyznane w ramach programu wieloletniego "Pomoc Państwa w zakresie dożywiania"				
Liczba osób	41	30 173	24 305	22 708
Liczba świadczeń	42	3 872 409	3 149 582	3 009 555
Kwota świadczeń w złotych	43	21 958 092	18 809 682	17 806 092
W TYM: DLA DZIECI (z wierszy 41-43)				
Liczba osób	44	24 696	19 311	18 050
Liczba świadczeń	45	2 989 042	2 348 114	2 196 212
Kwota świadczeń w złotych	46	16 493 838	13 622 609	12 555 846
SCHRONIENIE				
Liczba osób	47	761	716	704
Liczba świadczeń	48	86 746	84 270	80 293
Kwota świadczeń w złotych	49	2 271 950	2 094 849	2 149 353
UBRANIE				
Liczba osób	50	575	210	240
Liczba świadczeń	51	1 230	684	725
Kwota świadczeń w złotych	52	36 934	12 318	15 788
SPRAWIENIE POGRZEBU				
Liczba osób	53	271	244	266
Liczba świadczeń	54	274	244	266
Kwota świadczeń w złotych	55	598 417	533 359	634 185
ODPŁATNOŚĆ GMINY ZA POBYT W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ				

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
Liczba osób	56	2 818	2 996	2 948
Liczba świadczeń	57	28 552	28 876	29 350
Kwota świadczeń w złotych	58	61 290 095	65 968 383	70 145 190
INDYWIDUALNE PROGRAMY POMOCY				
INDYWIDUALNY PROGRAM WYCHODZENIA Z BEZDOMNOŚCI				
Liczba osób	59	36	41	79
INDYWIDUALNY PROGRAM ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO (Centrum Integracji Społecznej)				
Liczba osób	60	298	279	307
WSPIERANIE RODZINY I PIECZA ZASTĘPCZA				
Liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny	61	2 579	2 635	2 546
Liczba rodzin wspierających	62	2	22	23
Liczba asystentów rodziny	63	210	213	199
Odpłatność za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w złotych	64	23 098 827	36 556 135	37 359 771

B. DANE O KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY I WSPARCIA
(POWIAT - ZADANIA PCPR ORAZ MOPR)

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
INDYWIDUALNE PROGRAMY POMOCY				
INDYWIDUALNY PROGRAM ZATRUDNIENIA SOCJALNEGO (Centrum Integracji Społecznej)				
Liczba osób	1	115	84	86
PROGRAM ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE				
Liczba osób korzystających z usług	2	257	274	257
INDYWIDUALNY PROGRAM INTEGRACJI CUDZOZIEMCÓW				
Liczba osób korzystających z usług	3	11	11	4
WSPIERANIE RODZINY I PIECZA ZASTĘPCZA				
RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA - OGÓŁEM				
Liczba rodzin	4	2 565	2 566	2 605
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	5	4 015	3 960	4 040
Kwota świadczeń w złotych	6	40 949 637	40 679 139	42 553 706
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM				
Liczba rodzin	7	1 738	1 730	1 751
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	8	2 227	2 197	2 222
Kwota świadczeń w złotych	9	18 497 577	18 215 271	18 374 223
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE				
Liczba rodzin	10	645	639	649
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	11	871	871	888
Kwota świadczeń w złotych	12	10 229 941	10 286 573	10 828 032
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE				
Liczba rodzin	13	135	130	133
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	14	537	465	490
Kwota świadczeń w złotych	15	7 226 540	6 516 394	7 202 353
W tym:				
RODZINY ZASTĘPCZE SPECJALISTYCZNE				
Liczba rodzin	16	16	14	14
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	17	42	38	37
Kwota świadczeń w złotych	18	676 251	650 346	654 225
RODZINY ZASTĘPCZE PEŁNIĄCE FUNKCJĘ POGOTOWIA RODZINNEGO				
Liczba rodzin	19	39	33	34
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	20	211	167	166
Kwota świadczeń w złotych	21	2 325 611	2 089 523	2 262 644
RODZINNY DOM DZIECKA				
Liczba rodzin	22	56	60	61
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	23	380	427	440
Kwota świadczeń w złotych	24	4 995 579	5 660 901	6 149 098
DODATEK WYCHOWAWCZY W RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ-OGÓŁEM				
Liczba rodzin	25	1 720	2 081	2 122
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	26	2 676	3 274	3 348

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
Kwota świadczeń w złotych	27	11 576 420	19 109 859	19 454 603
RODZINY SPOKREWNIONE Z DZIECKIEM				
Liczba rodzin	28	1 039	1 404	1 414
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	29	1 320	1 770	1 797
Kwota świadczeń w złotych	30	5 644 489	10 525 634	10 608 499
RODZINY ZASTĘPCZE NIEZAWODOWE				
Liczba rodzin	31	369	495	513
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	32	477	661	689
Kwota świadczeń w złotych	33	2 201 240	3 901 739	4 031 874
RODZINY ZASTĘPCZE ZAWODOWE				
Liczba rodzin	34	80	125	127
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	35	335	454	465
Kwota świadczeń w złotych	36	1 283 536	2 503 170	2 567 038
RODZINNY DOM DZIECKA				
Liczba rodzin	37	32	57	58
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach	38	191	389	394
Kwota świadczeń w złotych	39	858 417	2 179 316	2 247 192
DODATEK DO ZRYCZAŁTOWANEJ KWOTY, O KTÓRYM MOWA W ART. 115 UST. 2A USTAWY Z DNIA 9 CZERWCA 2011 R. O WSPIERANIU RODZINY I SYSTEMIE PIECZY ZASTĘPCZEJ				
Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego pobierających dodatek do zryczałtowanej kwoty	40	7	15	15
Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, na które pobierany był dodatek do zryczałtowanej kwoty	41	37	94	96
Kwota świadczeń w złotych	42	177 084	561 292	568 939
PLAN POMOCY DZIECKU				
Liczba dzieci	43	2 570	2 584	2 585
OCENA SYTUACJI DZIECKA W RODZINIE ZASTĘPCZEJ				
Liczba dzieci	44	3 762	3 684	3 711
Liczba sporządzonych ocen	45	6 354	5 912	6 164
OCENA SYTUACJI DZIECKA W RODZINNYM DOMU DZIECKA				
Liczba dzieci	46	400	443	436
Liczba sporządzonych ocen	47	713	744	777
OCENA RODZIN ZASTĘPCZYCH				
Liczba rodzin	48	2 431	2 370	2 417
Liczba sporządzonych ocen	49	1 185	1 212	1 178
OCENA RODZINNYCH DOMÓW DZIECKA				
Liczba rodzinnych domów dziecka	50	54	57	62
Liczba sporządzonych ocen	51	28	36	36
OCENA W ZAKRESIE KWALIFIKACJI KANDYDATÓW NA RODZINY ZASTĘPCZE I RODZINNE DOMY DZIECKA				
Liczba opinii	52	316	305	335

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
w tym: liczba pozytywnych opinii	53	273	270	300
KOORDYNATOR PIECZY ZASTĘPCZEJ				
Liczba koordynatorów	54	100	100	100
RODZINY POMOCOWE				
Liczba rodzin	55	39	59	68
USAMODZIELNIENIE				
INDYWIDUALNY PROGRAM USAMODZIELNIENIA				
Liczba osób	56	1 083	893	929
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE RODZINNE FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ				
Liczba osób	57	796	697	730
Kwota świadczeń w złotych	58	4 375 288	4 014 262	4 309 816
W TYM: (od poz. 59 do poz. 64)				
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE				
Liczba osób	59	117	136	156
Kwota świadczeń w złotych	60	534 921	630 097	834 803
POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI				
Liczba osób	61	738	653	631
Kwota świadczeń w złotych	62	3 548 012	3 042 349	3 113 037
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE				
Liczba osób	63	123	122	135
Kwota świadczeń w złotych	64	292 355	256 360	296 005
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE PLACÓWKI OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZE				
Liczba osób	65	285	297	328
Kwota świadczeń w złotych	66	1 762 665	1 766 383	2 040 175
W TYM: (od poz. 67 do poz. 72)				
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE				
Liczba osób	67	75	68	71
Kwota świadczeń w złotych	68	427 376	384 631	493 999
POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI				
Liczba osób	69	269	269	277
Kwota świadczeń w złotych	70	1 175 145	1 191 574	1 337 653
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE				
Liczba osób	71	69	89	88
Kwota świadczeń w złotych	72	160 144	190 178	208 523
PEŁNOLETNIE OSOBY OPUSZCZAJĄCE INSTYTUCJE O KTÓRYCH MOWA W ART. 88 UST.1 USTAWY O POMOCY SPOŁECZNEJ				
Liczba osób	73	135	84	95
Kwota świadczeń w złotych	74	639 411	454 651	613 130
W TYM: (od poz. 75 do poz. 80)				
POMOC PIENIĘŻNA NA USAMODZIELNIENIE				
Liczba osób	75	16	15	26
Kwota świadczeń w złotych	76	65 436	58 408	105 046
POMOC PIENIĘŻNA NA KONTYNUOWANIE NAUKI				

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
Liczba osób	77	129	87	92
Kwota świadczeń w złotych	78	518 958	350 327	436 391
POMOC PIENIĘŻNA NA ZAGOSPODAROWANIE				
Liczba osób	79	19	19	28
Kwota świadczeń w złotych	80	51 033	45 916	71 693
REHABILITACJA ZAWODOWA I SPOŁECZNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH				
Ogólna kwota dofinansowania (PFRON, środki własne powiatu)	81	32 085 977	33 386 411	34 152 542
POMOC NA LIKWIDACJĘ BARIER ARCHITEKTONICZNYCH, TECHNICZNYCH I W KOMUNIKOWANIU SIĘ				
Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	82	552	564	569
Wartość dofinansowania w złotych	83	2 295 631	2 316 719	2 312 653
TURNUSY REHABILITACYJNE				
Liczba osób, które uzyskały pomoc	84	2 177	1 931	2 110
Wartość dofinansowania w złotych	85	2 121 514	2 111 054	2 513 738
ZAOPATRZENIE W PRZEDMIOTY ORTOPEDYCZNE, ŚRODKI POMOCNICZE I SPRZĘT REHABILITACYJNY				
Liczba osób, które uzyskały pomoc	86	7 252	7 649	7 595
Wartość dofinansowania w złotych	87	6 371 525	6 556 965	6 328 284
PROGRAM "AKTYWNY SAMORZĄD"				
Liczba świadczeń	88	1 060	946	995
Wartość dofinansowania w złotych	89	4 189 934	3 024 957	3 361 593
DOFINANSOWANIE SPORTU, KULTURY, REKREACJI I TURYSTYKI				
Liczba dofinansowanych imprez	90	203	199	211
Liczba niepełnosprawnych uczestników	91	17 361	14 097	14 986
Wartość dofinansowania ogółem w złotych	92	446 966	421 102	467 053
DOFINANSOWANIE USŁUG TŁUMACZA JĘZYKA MIGOWEGO LUB TŁUMACZA - PRZEWODNIKA				
Wartość dofinansowania w złotych	93	6 000	658 566	660 947

III. INNE RODZAJE POMOCY I ŚWIADCZEŃ

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
ŚWIADCZENIE WYCHOWAWCZE				
Liczba rodzin	1	98 235	105 268	98 989
Kwota świadczeń w złotych	2	620 713 899	902 053 459	855 580 968
ZASIŁKI RODZINNE I DODATKI DO ZASIŁKÓW RODZINNYCH				
Liczba rodzin	3	50 487	47 251	45 149
Kwota świadczeń w złotych	4	171 795 163	176 136 482	169 253 277
JEDNORAZOWY DODATEK Z TYTUŁU URODZENIA SIĘ DZIECKA (ujmowany w pozycji "Zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych")				
Liczba świadczeń	5	6 130	5 997	5 896
Kwota świadczeń w złotych	6	5 233 372	5 036 971	5 261 563
JEDNORAZOWA ZAPOMOGA Z TYTUŁU URODZENIA SIĘ DZIECKA				
Liczba świadczeń	7	12 674	12 481	13 409
Kwota świadczeń w złotych	8	12 674 000	12 481 000	12 180 895
ŚWIADCZENIA OPIEKUŃCZE				
ŚWIADCZENIE PIEŁĘGNACYJNE				
Liczba świadczeń	9	60 252	62 201	61 183
Kwota świadczeń w złotych	10	77 957 033	86 882 796	99 280 555
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY - Ogółem				
Liczba świadczeń	11	494 695	486 782	463 941
Kwota świadczeń w złotych	12	75 686 881	74 476 772	70 691 605
W tym: (od poz. 13 do poz. 20)				
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA NIEPEŁNOSPRAWNEGO DZIECKA				
Liczba świadczeń	13	105 165	105 030	101 254
Kwota świadczeń w złotych	14	16 088 868	16 068 960	15 423 587
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O ZNACZNYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI				
Liczba świadczeń	15	217 680	211 193	202 493
Kwota świadczeń w złotych	16	33 305 031	32 312 285	30 757 798
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNEJ W WIEKU POWYŻEJ 16 ROKU ŻYCIA O UMIARKOWANYM STOPNIU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI, KTÓRA POWSTAŁA PRZED UKOŃCZENIEM 21 ROKU ŻYCIA				
Liczba świadczeń	17	159 001	158 818	149 065
Kwota świadczeń w złotych	18	24 327 238	24 299 154	22 807 133
ZASIŁEK PIEŁĘGNACYJNY DLA OSOBY, KTÓRA UKOŃCZYŁA 75 LAT				
Liczba świadczeń	19	12 849	11 741	11 129
Kwota świadczeń w złotych	20	1 965 744	1 796 373	1 703 087
SPECJALNY ZASIŁEK OPIEKUŃCZY				
Liczba świadczeń	21	21 887	23 752	22 366
Kwota świadczeń w złotych	22	11 280 055	12 210 914	11 571 550
ZASIŁEK DLA OPIEKUNA				
Liczba świadczeń	23	22 686	18 057	15 699
Kwota świadczeń w złotych	24	12 750 737	9 988 323	8 762 740
ŚWIADCZENIE Z FUNDUSZU ALIMENTACYJNEGO				

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Prognoza rok po ocenie
Liczba osób	25	18 317	17 365	16 321
Liczba rodzin	26	12 196	11 576	10 870
Kwota świadczeń w złotych	27	85 890 160	80 001 369	75 384 121
DODATKI MIESZKANIOWE				
Liczba gospodarstw domowych	28	29 060	26 062	23 905
Kwota świadczeń w złotych	29	45 603 724	41 537 009	37 731 460
DODATKI ENERGETYCZNE				
Liczba gospodarstw domowych	30	8 201	7 104	6 771
Kwota świadczeń w złotych	31	778 704	738 732	694 501
OPŁACENIE SKŁADKI UBEZPIECZENIA ZDROWOTNEGO				
Liczba osób	32	24 057	23 068	22 238
Kwota świadczeń w złotych	33	10 158 404	10 463 791	9 690 500
OPŁACENIE SKŁADKI UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO				
Liczba osób	34	19 538	18 734	18 041
Kwota świadczeń w złotych	35	22 027 758	23 259 964	22 676 252
ŚWIADCZENIE INTEGRACYJNE (CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ)				
Liczba osób	36	316	293	305
Kwota świadczeń w złotych	37	1 416 351	1 521 067	1 536 864
ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE Z PRAC SPOŁECZNIE UŻYTECZNYCH				
Liczba osób ogółem	38	2 930	2 645	2 011
Kwota świadczeń w złotych	39	5 158 070	4 494 770	3 264 812
STYPENDIA SOCJALNE DLA UCZNIÓW I ZASIŁKI SZKOLNE				
Liczba osób	40	25 602	20 986	18 648
Kwota świadczeń w złotych	41	21 730 934	18 086 400	16 670 193

IV. ZASOBY INSTYTUCJONALNE POMOCY I WSPARCIA

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
OŚRODKI WSPARCIA - OGÓŁEM				
Liczba placówek	1	107	98	106
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 2 i 3)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	2	58	48	54
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	3	49	50	52
Liczba miejsc w placówkach ogółem	4	4 701	4 455	4 500
Liczba osób korzystających	5	7 293	6 561	6 482
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	6	52	136	123
Liczba decyzji odmownych (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	7	22	43	29
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	8	666	648	671
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	9	36 077 917	38 048 501	40 360 269
W TYM (z wierszy 1-9):				
ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY				
Liczba placówek	10	43	46	46
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 11 i 12)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	11	27	30	31
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	12	16	16	15
Liczba miejsc w placówkach ogółem	13	1 430	1 528	1 506
Liczba osób korzystających	14	1 524	1 525	1 450
Liczba osób umieszczonych	15	730	764	643
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	16	34	70	66
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	17	422	434	428
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	18	22 693 437	23 855 009	24 601 602
DZIENNE DOMY POMOCY				
Liczba placówek	19	17	16	17
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 20 i 21)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	20	12	11	12
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	21	5	5	5
Liczba miejsc w placówkach ogółem	22	1 374	1 379	1 371
Liczba osób korzystających	23	1 729	1 410	1 375
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	24	11	49	41
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	25	85	87	86

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	26	4 673 986	5 097 813	5 477 009
NOCLEGOWNIE, SCHRONISKA I DOMY DLA OSÓB BEZDOMNYCH				
Liczba placówek	27	27	29	28
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 28 i 29)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	28	4	5	3
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	29	23	24	25
Liczba miejsc w placówkach ogółem	30	1 423	1 241	1 221
Liczba osób korzystających	31	3 191	2 848	2 741
Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	32	34	47	48
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	33	92	102	113
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	34	6 050 842	6 670 848	7 705 551
OGRZEWAŁNIE				
Liczba placówek	35	1	3	8
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 36 i 37)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	36	0	0	4
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	37	1	3	4
Liczba miejsc w placówkach ogółem	38	20	55	122
Liczba osób korzystających	39	170	425	560
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	40	0	3	15
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	41	0	47 396	306 694
KLUBY SAMOPOMOCY				
Liczba placówek	42	1	1	1
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 36 i 37)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	43	1	1	1
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	44	0	0	0
Liczba miejsc w placówkach ogółem	45	100	180	180
Liczba osób korzystających	46	105	190	180
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	47	0	0	0
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	48	2	0	0
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	49	48 571	94 369	127 131

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ				
Liczba placówek	1	35	37	38
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 2 i 3)				

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
Liczba placówek prowadzonych przez JST	2	26	27	28
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	3	9	10	10
Liczba miejsc w placówkach ogółem	4	4 260	4 260	4 275
Liczba osób korzystających	5	4 697	4 647	4 657
Liczba osób umieszczonych	6	789	779	773
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	7	446	482	481
Liczba decyzji odmownych (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	8	540	186	178
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	9	2 751	2 700	2 700
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	10	152 580 123	162 134 581	168 695 581
MIESZKANIA CHRONIONE OGÓŁEM				
Liczba placówek	11	38	37	45
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 12 i 13)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	12	32	33	39
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	13	6	4	6
Liczba miejsc w placówkach ogółem	14	190	197	265
Liczba osób korzystających	15	181	161	189
Liczba osób umieszczonych	16	56	90	120
Liczba osób oczekujących (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	17	4	5	5
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	18	24	30	35
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	19	919 339	2 011 536	1 754 976
OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ OGÓŁEM				
Liczba placówek	20	14	13	13
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 21 i 22)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	21	11	9	9
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	22	3	4	4
Liczba miejsc w placówkach ogółem	23	63	58	58
Liczba osób korzystających	24	3 695	3 703	3 722
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	25	31	24	28
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	26	721 319	724 683	814 810
JEDNOSTKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA				
Liczba placówek	27	5	6	7
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 28 i 29)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	28	2	3	4
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	29	3	3	3

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
Liczba osób korzystających	30	514	688	1 072
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	31	11	14	18
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	32	209 067	226 820	224 120
PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO				
Liczba placówek	33	167	175	175
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 34 i 35)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	34	73	61	64
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	35	94	114	111
Liczba miejsc w placówkach ogółem	36	4 229	4 293	4 272
Liczba osób korzystających	37	4 106	3 962	3 836
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	38	294	298	298
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	39	10 014 924	11 663 665	11 480 734
PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE OGÓŁEM				
Liczba placówek	40	67	61	60
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 41 i 42)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	41	47	45	45
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	42	20	16	15
Liczba miejsc w placówkach ogółem	43	1 033	975	956
Liczba osób korzystających	44	997	917	907
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	45	744	724	718
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	46	46 264 705	44 996 435	46 125 162
W tym: PLACÓWKI TYPU RODZINNEGO				
Liczba placówek	47	19	15	14
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 48 i 49)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	48	5	4	4
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	49	14	11	10
Liczba miejsc w placówkach ogółem	50	145	115	107
Liczba osób korzystających	51	131	105	97
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	52	59	64	61
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	53	2 597 710	2 056 481	2 268 918
CENTRUM INTEGRACJI SPOŁECZNEJ				
Liczba placówek	54	6	5	6
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 55 i 56)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	55	0	0	1
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	56	6	5	5

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	PROGNOZA* Rok po ocenie
Liczba uczestników zajęć	57	320	276	314
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	58	38	42	48
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	59	2 327 666	1 538 632	1 825 760
KLUB INTEGRACJI SPOŁECZNEJ				
Liczba placówek	60	11	11	11
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 61 i 62)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	61	11	11	11
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	62	0	0	0
Liczba uczestników zajęć	63	469	293	300
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	64	6	5	6
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	65	246 581	217 999	418 770
WARSZTAT TERAPII ZAJĘCIOWEJ				
Liczba placówek	66	31	28	28
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 67 i 68)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	67	13	11	11
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	68	18	17	17
Liczba uczestników zajęć	69	1 190	1 110	1 110
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	70	428	393	396
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	71	20 840 464	19 459 001	20 068 083
ZAKŁAD AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ				
Liczba placówek	72	4	4	4
Z tego: według organu prowadzącego (wiersze 73 i 74)				
Liczba placówek prowadzonych przez JST	73	0	1	1
Liczba placówek prowadzonych przez inny podmiot	74	4	3	3
Liczba uczestników zajęć	75	296	148	206
Kadra placówek - liczba osób zatrudnionych ogółem (wg stanu na 31 grudnia danego roku)	76	111	58	80
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	77	8 638 737	8 814 328	10 764 328

V. KADRA JEDNOSTKI ORGANIZACYJNEJ POMOCY SPOŁECZNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby rok po ocenie
OGÓŁEM PRACOWNICY JEDNOSTKI				
Liczba ogółem pracowników jednostki pomocy społecznej	1	3 565	3 650	3 526
KADRA KIEROWNICZA				
Ogółem kadra kierownicza (dyrektor jednostki i jego zastępcy)	2	176	176	172
W tym: (od poz. 3 do poz. 4)				
Wykształcenie wyższe	3	159	166	161
Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	4	164	169	164
PRACOWNICY SOCJALNI				
Ogółem	5	985	986	950
W tym: pracownicy socjalni ogółem zatrudnieni z EFS	6	12	25	24
W tym: (od poz. 7 do poz. 11)				
Wykształcenie wyższe	7	705	723	706
Wykształcenie średnie	8	286	263	239
Specjalizacja 1-ego stopnia w zawodzie	9	296	289	297
Specjalizacja 2-ego stopnia w zawodzie	10	30	45	50
Specjalizacja z organizacji pomocy społecznej	11	125	141	140
POZOSTALI PRACOWNICY:				
Ogółem	12	2 404	2 488	2 404
W tym: (od poz. 13 do poz. 15)				
Wykształcenie wyższe	13	1 448	1 519	1 473
Wykształcenie średnie	14	638	669	621
Inne	15	318	300	310

A. ZATRUDNIENIE POMOCNICZE W JEDNOSTCE ORGANIZACYJNEJ POMOCY SPOŁECZNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby Rok po ocenie
Wolontariusze	1	544	318	238
Zatrudnienie subsydiowane (roboty publiczne, prace interwencyjne i inne)	2	219	193	154
Staże	3	121	106	111

B. ZESPOŁY PRACY SOCJALNEJ I INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W JEDNOSTCE POMOCY SPOŁECZNEJ

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby Rok po ocenie
Liczba zespołów	1	26	28	27
Liczba osób ogółem w zespole	2	166	187	180
W tym z wiersza 2:				
Pracownicy socjalni	3	114	107	106
Specjaliści zgodnie z art.110 ust.3 ustawy o pomocy społecznej	4	31	44	39

**VI. ŚRODKI FINANSOWE NA WYDATKI W POMOCY SPOŁECZNEJ I INNYCH
OBSZARACH POLITYKI SPOŁECZNEJ W BUDŻECIE JEDNOSTKI
SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO (ZADANIA WŁASNE I ZADANIA ZLECONE)**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby rok po ocenie
OGÓŁEM				
OGÓŁEM (działy)	1	1 470 447 857	2 371 175 118	2 305 080 207
W tym: w budżecie OPS/PCPR	2	969 494 525	1 517 285 825	1 435 368 771
851 - OCHRONA ZDROWIA				
85153 - Przeciwdziałanie narkomanii	3	1 592 493	1 787 260	1 697 776
w tym: w budżecie OPS / PCPR	4	201 981	198 869	268 738
85154 - Przeciwdziałanie alkoholizmowi	5	30 554 947	31 886 231	33 109 951
w tym: w budżecie OPS / PCPR	6	7 760 125	7 567 174	8 071 116
852 - POMOC SPOŁECZNA				
85202 - Domy pomocy społecznej	7	164 709 415	178 302 176	184 623 008
w tym: w budżecie OPS / PCPR	8	52 594 756	58 886 769	61 454 777
85203 - Ośrodki Wsparcia	9	25 299 316	28 265 804	27 778 524
w tym: w budżecie OPS / PCPR	10	3 983 247	3 878 163	4 157 890
85205 - Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	11	984 298	887 622	1 045 285
w tym: w budżecie OPS / PCPR	12	854 093	841 189	955 823
85213 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające niektóre świadczenia z pomocy społecznej, niektóre świadczenia rodzinne oraz za osoby uczestniczące w zajęciach centrum integracji społecznej	13	10 062 134	10 411 865	10 202 094
w tym: w budżecie OPS / PCPR	14	7 797 357	8 114 272	7 941 835
85214 - Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe	15	78 747 602	63 064 900	64 037 174
w tym: w budżecie OPS / PCPR	16	68 739 181	56 417 754	57 272 819
85215 - Dodatki mieszkaniowe	17	46 963 370	42 965 842	42 483 916
w tym: w budżecie OPS / PCPR	18	26 208 617	24 057 782	21 783 205
85216 - Zasiłki stałe	19	56 999 764	55 971 921	47 397 604
w tym: w budżecie OPS / PCPR	20	49 471 920	48 801 430	40 897 454
85218 - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	21	14 357 871	15 037 840	16 025 148
w tym: w budżecie OPS/PCPR	22	13 002 574	14 316 255	15 281 803
85219 - Ośrodek Pomocy Społecznej	23	144 202 087	137 042 576	133 034 075
w tym: w budżecie OPS/PCPR	24	134 341 447	125 599 500	121 938 178
85220 - Specjalistyczne poradnictwo, mieszkania chronione i ośrodki interwencji kryzysowej	25	2 611 532	3 169 436	3 448 338
w tym: w budżecie OPS / PCPR	26	1 783 145	2 164 423	2 385 486
85228 - Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze	27	32 193 090	37 463 625	36 109 851
w tym: w budżecie OPS / PCPR	28	30 233 256	35 101 559	34 907 276

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby rok po ocenie
85230 - Pomoc w zakresie dożywiania	29	X	37 381 635	37 790 223
w tym: w budżecie OPS / PCPR	30	X	30 444 287	30 955 590
85231 - Pomoc dla cudzoziemców	31	42 438	128 383	105 068
w tym: w budżecie OPS / PCPR	32	23 962	118 771	105 068
W tym (z wiersza 31): Wydatki na pomoc dla cudzoziemców w celu integracji ze środowiskiem (cudzoziemcy, którzy uzyskali status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą)	33	13 682	87 285	88 000
w tym: w budżecie OPS / PCPR	34	13 682	87 285	88 000
85232 - Centra Integracji Społecznej	35	82 916	128 830	397 450
w tym: w budżecie OPS / PCPR	36	20 000	22 500	20 000
85278 - Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	37	0	503 370	42 000
w tym: w budżecie OPS / PCPR	38	0	435 014	33 000
85295 - Pozostała działalność	39	70 802 759	13 754 581	17 130 803
w tym: w budżecie OPS / PCPR	40	57 391 136	4 173 538	4 369 628
853 - POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ				
85311 - Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych	41	5 984 952	6 655 438	6 321 975
w tym: w budżecie OPS / PCPR	42	2 306 358	2 516 607	2 545 671
85321 - Zespoły orzekania o niepełnosprawności	43	3 249 981	3 637 196	3 400 679
w tym: w budżecie dyspozycji OPS / PCPR	44	1 546 935	1 401 586	1 320 628
85324 - Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	45	17 445 151	18 727 039	19 548 777
w tym: w budżecie OPS / PCPR	46	11 473 678	11 286 121	11 006 465
85395 - Pozostała działalność w zakresie polityki społecznej	47	5 142 419	19 422 252	45 581 600
w tym: w budżecie OPS / PCPR	48	1 861 097	4 360 668	11 033 093
854 - Edukacyjna opieka wychowawcza				
85415 - Pomoc materialna dla uczniów	49	20 098 352	16 002 790	13 640 852
w tym: w budżecie OPS / PCPR	50	7 922 519	7 062 031	5 816 444
85416 - Pomoc materialna dla uczniów o charakterze motywacyjnym	51	X	975 335	1 159 056
w tym: w budżecie OPS / PCPR	52	X	37 910	52 210
855 - Rodzina				
85501 - Świadczenie wychowawcze	53	X	916 960 340	855 334 892
w tym: w budżecie OPS / PCPR	54	X	593 650 752	532 976 894
85502 - Świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	55	X	545 290 749	510 999 198
w tym: w budżecie OPS / PCPR	56	X	369 253 055	344 713 367
85504 - Wspieranie rodziny	57	X	11 945 056	12 413 987

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby rok po ocenie
w tym: w budżecie OPS / PCPR	58	X	9 458 569	10 397 424
85505 - Tworzenie i funkcjonowanie żłobków	59	X	30 687 232	30 584 653
w tym: w budżecie OPS / PCPR	60	X	565 385	555 650
85506 - Tworzenie i funkcjonowanie klubów dziecięcych	61	X	289 752	471 820
w tym: w budżecie OPS / PCPR	62	X	0	0
85507 - Dzienni opiekunowie	63	X	0	31 680
w tym: w budżecie OPS / PCPR	64	X	0	0
85508 - Rodziny zastępcze	65	X	89 869 817	93 307 966
w tym: w budżecie OPS / PCPR	66	X	83 107 573	84 445 663
85510 - Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych	67	X	52 558 225	55 824 784
w tym: w budżecie OPS / PCPR	68	X	13 446 319	17 705 576

**VII. AKTYWNOŚĆ PROJEKTOWO-KONKURSOWA JEDNOSTKI ORGANIZACYJNEJ
POMOCY SPOŁECZNEJ**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby Rok po ocenie
PROJEKTY WSPÓLFINANSOWANE z EFS				
Liczba projektów	1	10	46	192
Ogółem liczba osób objętych projektami	2	1 477	2 086	4 926
Łączna kwota środków EFS	3	578 462	8 128 576	48 958 686
UDZIAŁ W KONKURSACH OGŁASZANYCH PRZEZ MRPiPS				
Liczba konkursów	4	76	66	80
Ogółem liczba osób objętych projektami	5	4 747	3 194	5 669
UDZIAŁ W PROGRAMACH OSŁONOWYCH (nie wymienionych wyżej)				
Liczba programów	6	62	60	64
Ogółem liczba osób objętych projektami	7	25 106	26 469	22 104

**VIII. WSPÓŁPRACA Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI - ZADANIA
ZLECONE W OBSZARZE POMOCY I WSPARCIA**

WYSZCZEGÓLNIENIE		Rok 2016	Rok oceny	Potrzeby rok po ocenie
Liczba organizacji pozarządowych z którymi współpracuje OPS/PCPR	1	374	389	426
ZLECENIA W TRYBIE DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO				
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	2	284	287	303
Liczba zleceń / umów	3	433	397	396
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	4	37 329 385	38 480 553	38 842 019
ZLECENIA W TRYBIE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH				
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	5	5	9	9
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	6	793 511	981 565	910 736
WYBRANE USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ				
Usługi opiekuńcze				
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	7	11	13	13
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	8	2 177 582	2 682 124	1 964 315
Specjalistyczne usługi opiekuńcze				
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	9	7	9	7
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	10	686 982	617 275	493 300
Prowadzenie placówki pomocy społecznej				
Liczba organizacji pozarządowych, którym zlecono zadania	11	23	18	18
Wartość przekazanych dotacji dla organizacji pozarządowych w złotych	12	15 502 949	14 171 283	13 838 638